

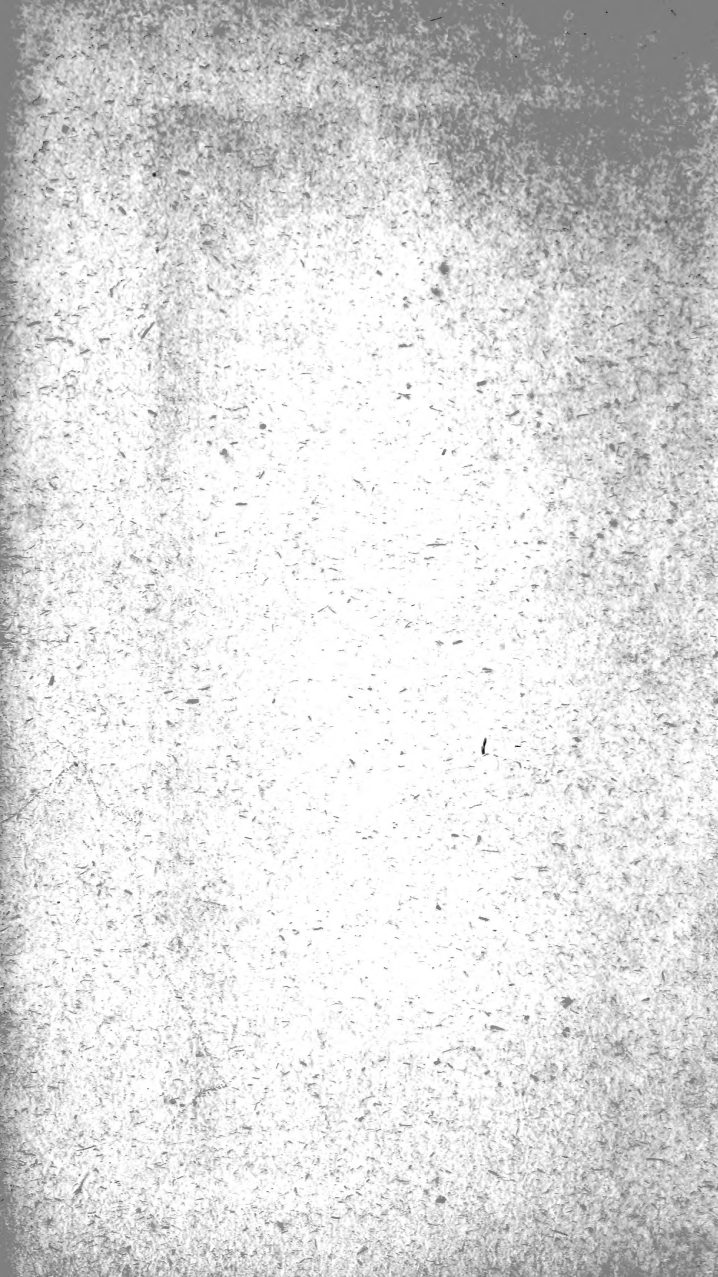
317

E





2011



IOANNIS SEVERINI
TENTAMEN
ZOOLOGIAE
HUNGARICAE,
S E V
HISTORIAE ANIMALIVM,
Q V O R V M
MAGNAM PARTEM ALIT
HUNGARIA.



2178 POSONII,
TYPIS FRANC. AVGVSTINI PATZKO.

1779.



no 1454 750

Chas. W. Richmond

128012

262
549
1779
SCM 123



P R A E F A T I O .

Non eadem fuit ratio conscribendi fundamenta Tentaminis huius Zoologiae Hungaricae, quod L. B. oculis usurpas, quae erat auctius tandem redditi, in lucem id proferendi publicam. Constat inter eos, qui peregrinas norunt consuetudines, Historiam Naturalem, in omnibus propemodum Europae non Academiis solum, sed Gymnasiis etiam, ac Scholis Iuuentuti sedulo inculcari. Tam praeclarum institutum, auctoritate regia, in Hungaria nostra stabilitum, imo demandatum, sequi, ratio muneris mihi concrediti exigebat. Qua ex re, principio quidem notitiam animalium, quae Hungaria praesertim alit, Auditoribus meis, pro virili, exponere intendebam. At non occurrebat auctor, (nondum enim tum adhuc Elementa Hist. Nat. Budae vulgata erant) quem in hoc genere studiorum, commode sequi possem. Necessitas proin quaedam me adegerat, ut Historiae Naturalis primam hanc partem, ordine, quo potui, memoriae, et argumento ipsi conuenientissimo, in chartam conicerem: uti, quemadmodum mihi docendi, sic Auditoribus dicta repetendi faciliorem, tali modo, redderem provinciam.

Atque haec erat iam ratio conscribendi libelli huius stammina. Accipe porro, quae me tandem ad augendum edendumque permouerat. Obseruaui scilicet interea, dum proponebam, Auditoribus blande, et cum fructu arridere

stu-

studium, quod Galli, Angli, Sueci, Russi, Germani tantopere hodieque amant et colunt. Augurium inde capiebam, ac praesagiebam quasi, id caeteris quoque ingenuarum artium studiosis, quin patriae vniuersis ciuibus litteratis perplaciturum. Qua spe factum est, ut, postquam clarissimos in hac materia scriptores consulueram, et in vsus meos, quatenus per breuitatem licuit, conuertevam, opus cceptum perpolirem, ac publici facerem iuris.

Tentamen id, quam Institutiones, adpellare malui: quo ita patriae ciuibus darem occasionem, studium hoc, ab Hungarorum, quod sciam, nemine, si Budense Compendium excipias, hucdum occupatum, copiosius rectiusque exponendi: Zoologiae item Hungaricae, quam vniuersalis titulum praefigere, et exotica simul, ac sola domestica animalia describere; ut ea ratione, et auiditati multorum peregrina cognoscendi velificaver, et locum facerem inuestigandi curatius, quae potissimum animalia Hungaria foueat. Vtinam esset, qui reliquas quoque partes Historiae Nat. patriae multarum rerum feracissimae, ac imprimis volucrum pisciumque notitiam, Ornithologiam scil. et Ichthyologiam, Floram item Hungaricam conscriberet. DEVS opt. max. excitet animos, qui opus tale, ad eius magni nominis gloriam, & augmentum scientiarum perficiant. TV interim, L. B. haec precanti, et artes liberaliores, qualicunque opella potest, adiuuanti, benigne faue. Scribebam Schemnicii, die 6. Augusti, anno 1779.



Q. D. B. V

HISTORIAE NATVRALIS
P R O O E M I V M.

§. I.

Priusquam Zoologiae tractationem ad-
grediar, generatim de Historia
Naturali, cuius vtpote illa pars est,
nonnulla praefari mearum esse putavi
partium. Sunt, qui per hanc in genere
notitiam corporum mundi intelligant; quo
fit, ut de structura corporis, eiusque vi
motrice et inertiae, de legibus motus,
de aquae, ignis, aerisque natura ac pro-
prietatibus praeclare commententur: nec
his solis contenti, astrorum cursum di-

stantiamque metiuntur et nobis exponunt, solis, et huic similiarum stellarum naturam effectusque; innumeros praeterea planetas: quando stellas, corpora lucida, eaque ingentia, suos habere oportet, eorumque colonos rationales: siquidem Numen sapientissimum cuncta ad nominis sui gloriam, nihil vero fecerit frustra; multa super haec, quae his affinia sunt, proferrunt in medium, vid. Saltem Cl. EBERTI Hist. nat. cui titulus est: *Naturlebre für die Jugend.*

§. 2.

Pulchra quidem haec sunt, atque utilia, ac proin adeo non temnenda, ut contra iuventuti, imprimis, quae ad altiora studia adspirat, sedulo proponenda. Nihilominus, si fatendum, quod res est, haec proprie partim ad Cosmologiam, partim ad Physicam, partim ad Astronomiam, aut si mauis, Uranologiam pertinent

nent, non vero ad *Historiam naturalem*. Quocirca verius ego hanc *notitiam proprietatum corporum terrestrium* dici posse existimarim; ex his enim tam natura corporum, quam characteres, quibus ea a se inuicem distinguuntur, facillime cognosci poterunt. Nec tamen hic artis ope effecta, sed sola naturalia corpora velim intelligi,

§. 3.

Atque haec iam sunt, vel talia, quae pulchre quidem et sapienter congesta sunt, organis tamen ad crescendum, & motum proprium carent; itaque et vita, et sensu: alia quibus sensus quidem desunt; gaudent tamen anima vegetatiua, et organis ad crescendum: alia iterum anima sibi conscia, et motu spontaneo instructa sunt. Illa constituunt *Regnum minerale*: haec *Regnum vegetabile*: ista *Regnum animale*. Etsi vero tria

haec regna, adeo inter sese differunt, ut iam Seneca scripserit: *Totam huius mundi concordiam ex discordibus constare*: nihilo fecius ita natura constituta sunt; ut sibi inuicem pulchre feruiant; vniusque saepe interitus fiat vita, certe incrementum alterius. Qui regna isthaec systematice proponunt, solent corpora in iis obuia disponere in classes, ordines, genera, species, harumque varietatem. Vniuersam Historiam Naturalem hoc modo exposuit Illust. LINNAEVS, quem in compendio dedit CL. BECKMANN.

§. 4.

Ceterum Regno *Minerali* adscribuntur fossilia, terrae scil. lapidesque, salia, metalla, et philogista mineralia, quae alii in duas solum classes redigunt, in quarum priore terras, in alia mineras collocant; vtraque tamen in ordines, genera, et species, earumque diuersitatem

apte

apte disponenda. Disciplina, quae haec pertractat vocari solet *Mineralogia*. Hanc nostra aetate multis augmentis locupletaverunt viri doctissimi LINNAEVS, CRONSTEDT, WALLER, JVSTI, VOGLER, GERHARDI, et antea noster, nunc Ticinensis SCOPOLI. Plurima quoque hanc in rem collegit, atque erudite digessit, S. R. Imp. Eques, IGNATIVS A DORN.

§. 5.

Regnum *vegetabile* complectitur plantas, quas quidem non incommode dispe-
scueris in proprie sic dictas plantas, et arbores: illarum scientia *Phytologia* seu *Botanica*: harum *Dendrologia* adpellatur. Multifaria haec systematice proponendi apud eruditos reperitur methodus, quam pluribus declarare nostra parum interest. Consulat interim, qui volet systemata Clarissimorum hac in disciplina Scripto-
rum RIVINI, RVPPII, TOURNEFORTII, JON-

STONIS, LINNAEI, 22 Classes constituen-
tis, quarum primam Monandriam, vlti-
mam Cryptogamiam dixit, et Jo. ANT.
SCOPOLI, qui regnum hoc in 36 *tri-*
bus, et has rursus in diuersas *gentes*,
quas rursus varie partitus est, descri-
pserat. Floras, ut *Dioscoridem* vetustum
auctorem praeteream, plurimi relique-
runt; sic Suecicam LINNAEVS, Siberiae
GMELIN, Austriacam JAQVIN, Carniolae
SCOPOLI. — — Cel. ADANSONIVS nu-
meravit 18000 plantas, Botanicis cog-
nitas, ignotarum vero summam ad 25000
adscendere existimat.

§. 6.

Regnum tandem *animale*, in se con-
tinet *Homines*, *bruta animantia*, mam-
malia, seu lactantia dicta, *aves*, *am-*
phibia, *pisces*, *insecta*, *vermes*. Vt ne
haec diuisio sine fundamento esse vi-
deatur, notes, velim, animalium tam in-
ter-

ternas, quam externas proprietates. Quod iam ad has attinet, *Animalia* sunt vel *bipeda*, eaque, aut sine alis, vt homo, Jocko, et Gibbon, aut alis instructa, vt aues, gallus, ciconia: vel *quadrupeda*, quae aut in sola terra degunt, vt bos, ouis, leo, — aut in hac, et in aqua simul, quae amphibia dicuntur, sicut lutra: — vel *apoda*, pedum expertia, quae pinnigera, *pisces* vocantur; caetera *vermes*. Quod vero internas proprietates concernit, *Mammalia*, siue *Viuipara*, vna cum *auibus*, *ouiparis* scil. habent cor biloculare, biauriturque; sanguinem vero calidum et rubrum: *Amphibia*, et *pisces*, cor uniloculare, uniauriturque; sanguinem frigidum, plerumque rubrum: *insecta*, et *vermes*, cor prioribus simile; at pro sanguine, frigidam, albidamque sanienem. Praeterea *Homines*, *quadrupeda*, et *aves* quinque pollent sensibus; *pisces* et quaedam *amphibia*, auditu fors et gustu

carent; certe *insecta* omnia utroque sensu, uti et vermes; quorum praeterea plurimis visus quoque deesse perhibetur.

§. 7.

Eruditorum nonnulli eam animalium cunctorum rationem iniuere; ut constituerent genera fugentium, lactantiumque, siue illa domestica, siue fera fuerint ad 300; auium 2000; amphibiorum 700; piscium 2000; insectorum 15000; vermium 5000. Cl. ZIMMERMANNVS, in Prolepsione Zoologiae suae, calculo §. 45. inito, maxima cum veritatis specie, terrestria animalia ad 1800,000, aquatica ad 3600,000, omnium vero animalium summam, in quinque millionibus, quadringentisque millibus consistere autumat. Sed hic quoque valeat, quod LINNAEVS, Part. I. systematis sui prudenter subscripserat: *Ea, quae scimus, sunt pars minima eorum, quae ignoramus.*

§. 8.

De caetero notitia vermium, graeco vocabulo dicitur *Herminthologia*, quae eos distribuit in intestina, molusca, testacea, lithophyta, et Zoophyta; insectorum vero notitia *Entomologia*; piscium *Ichthyologia*; in terra simul, et aqua viuentium *Amphibiologia*; auium, quarum genera sunt accipitres, picae, anseres, grallae, gallinae, et passeres, *Ornithologia*; animantium *Zoologia*, cuius LINNAEVS ordinem, dentium habita ratione, sic disposuit, ut constitueret, *primates*, *bruta*, *feras*, *bestias*, *glives*, *pecora*, *belluas*, etc. Absit, ut equidem, hanc animalia dignoscendi improbem rationem: malui tamen simplicem illam, et ut puto, certiore, tam a veteribus, quam recentioribus auctoribus usitatam sequi, ubi praeter dentes, pedum imprimis, caudae, et in quibusdam cornuum quoque habetur respectus. Hac itaque Zoologiam meam proponere constitui-

stitui methodo, vix, sicut autumo, cuiquam, nisi supercilio nimium critico forsitan fuerit, displicitura.

§. 9.

De vtilitate Historiae naturalis nobili hac parte, non est, quod multa proferam, quando eandem fatentur plerique omnes. In religionis negotio, pulchre eius ostendit vsum, praeter alios, CL. STVRMIVS. Id profecto dolendum, quod ea quidem patrum nostrorum memoria, in Scholis, Academiisque, parum culta, immo fere penitus neglecta fuerit. Mirari haec nos tanto magis oportet, quo constat magis, veteres historiam animalium sedula percoluisse opera. Quis etenim ignorat, vt Salomonem 1. Reg. 4. v. 33. inuoluam silentio, *Aristotelem* Philippi atque Alexandri, (hic 80 talenta, praeter feras rariores dederat) opibus adiutum, complurimis voluminibus historiam animalium complexum fuisse. Hunc

in

in compendium miserat, adiectis sua opera quibusdam C. PLINIVS, et hunc rursus SOLINVS, in suo Polyhistore. Post dein hos AELIANVS libros VI. confecit, de natura animalium, qui Londini an. 1744 eleganter impressi sunt. Saeculo postea XIII. ALBERTVS M. sex et viginti hac in materia scripserat libros. Renascentibus demum litteris melioribus, et nouo delecto orbe, singularem affudit lucem CONRAD. GESNERVS, Helueta, quem tamen, et industria, et iconum accuratatione superasse censetur VLYSSES ALDROVANDVS, Bononiensis Physicus, et Medicus. Saec. XVII. Scriptor, quos eodem fere tempore secuti sunt GEORGIVS MARCGRAVIVS de Liebftadt, JO. EVS. NIEREMBERGIVS, GASP. SCHOTTVS, et IO. RAJVS, Anglus, qui Synopsin methodicam animalium edidit, alii.

§. IO.

Praeclare hi quidem omnes de historia animalium meriti sunt: at huius tamen, multo clarius elucubratae gloria, nostro huic, quod viuimus, saeculo relicta esse videtur, quo vtpote studium hocce, ficu-

ti in Gymnasiis Academiisque, magna cum diligentia, ac summa cum laude, et vtilitate proponitur; ita a Viris doctrina, et munerum dignitate clarissimis pertinaci excolitur industria. Immortalia hic sunt merita CAROLI LINNAEI, Equitis de Stella polari, Sueci; ILL. BUFFONII, Galli, cuius opera, superiore anno, ex Gallico, in Latinum quoque idioma traducta sunt, et Lugduni Batauorum, cum animaduersionibus Cel. ALLAMANDI edita; THOMAE PENNANTI, Angli; ALB. SEBAE, Bataui; PHIL. LVDOV. MÜLLERI, I. G. SCHREBERI, et IO. CHR. POLYC. ERXLEBENII, Germanorum; GABR. tandem RZACZYNSKY, Poloni. Haud puduerit hic rursus fateri, nos Hungaros, hac in re hucdum fuisse parum solertes, nec, quae natura largiter imperita est, accurata diligentia perlustrasse. At nunc iam, et maior, ac olim, studiorum gustus, aemulatioque, et benignissimae regiae ordinationes, praeclarissima quaeque nos sperare iubent. Sed iam tandem ad rem ipsam.



ZOOLOGIAE

SECTIO I.

DE BIPEDIBVS.

§. II.

Dum bipeda animalia hoc loco describere satago, illa solum intelligi volo, quae alis instructa non sunt. Atque horum iam praestantissimum **HOMO** habetur non immerito. Quamquam verò corpus huius in Physica, animam autem in Psychologia pertractari videas: e re tamen nostra fore putamus, si de homine, qui princeps est regni animalis, nonnulla interseruerimus.

§. I2.

Constat homo, vt notum est, anima rationali, et corpore organico. Illa est Spi-

Spiritus, qui sui, rerumque extra se positarum conscientia pollet; qui in nobis intelligit, vult, videt, auditque, qui nos mouet et moderatur; in quo nihil mixtum, nihil concretum, nihil duplex; qui etsi videri non potest, tamen ex actionibus vis eius atque natura intelligitur. In cerebro, quod proximum, et commune est sentiendi instrumentum, sedem habere suam existimatur. Hinc per oculos, aures, linguam — — adminicula quasi, et vehicula sui imperii, cuncta exsequitur, nec, ubi sedem deseruit, exstinguitur. Facultates animae sunt cognoscendi, et appetendi. Vtraque superior inferiorque. Quod ad priorem attinet, generis vtriusque, huc refer, facultatem sentiendi, imaginandi, memoriam, et reminiscentiam; intellectum dein, ingenium, iudicium et rationem. Facultas vero appetendi absoluitur vti affectibus; ita voluntate, et quae hanc sequitur, libertate. De commercio animae et corporis, de animabus item brutorum, disputationem heic equidem, ne longus sim, spon- te praetereo.

§. 13.

Quod itaque iam alteram hominis partem, corpus scil. concernit, illud quidem in caput, truncum, artusque dispescitur optime; variis haec venis, arteriisque inter se

se connexa, capitis vertex, capillorum molli tegitur velamine; in anteriore parte *vultus*, seu *facies* prominet, variis ornata membris. *Frons* primum occupavit locum, quae firmis ossium munimentis, cerebrum, brutorum maius, vallavit, *temporibus* compressa. In medio siti sunt *oculi*, lubrici, ac mobiles, quorum pupillis, non albugine, cernimus, palpebris nictitantibus, ciliis non tantum, sed et superciliis muniti. Infra oculorum lumina visuntur *malae*, seu *genae*, timoris pariter, ac pudoris indices; inter quas caeteris membris altius eminet *nasus*, duos meatus habens, septo partim ossio, partim cartilagineo direntos: his aërem haurimus, remittimusque; cerebri excretiones eiicimus, percipimusque odores. Sub naribus est *os*, labio superiore, lacuna exarato, et inferiore instructum, quod *maxillarum* ope, et motu iam aperitur, iam clauditur, *mento* vero fulcitur, quod apud mares barbatum est, cum labio superiore. In *bucca*, quam pro concauitate oris accipimus, sita est *lingua*, mirabile vocis articulatae instrumentum. Ambiunt hanc *dentes*, in *incisores*, (quatuor vtrinque) laniarios (caninos) et molares diuisi; omnes plus minus 32. Ab utroque faciei latere prominent *aures*, ad sonum recipiendum, ex cartilagine, in semi circuli formam, circumactae, inae-

qualiter cauatae, et flexuosae, quarum vilco, quod irrumpere vellet, adhaeret.

§. 14.

Haëtenus de capite. Hoc iam cum trunco, de quo agendum, iungit *collum*, cuius anterior pars *gula*, seu *oesophagus*, (fauces) vocatur, posterior *ceruix*, seu *iugulum*, ossibus arête concatenatis, et ad vertendum aptis, constans. Per collum a linguae radicibus, vique ad pulmones, spirandi officinam, pertinet *arteria aspera*, cuius primus aditus in tenuem constringitur rimulam operculo tectam. Trunci pars antica, thoracem, pectus, cum duabus mammis, et abdomen, cum umbilico, et genitalibus complectitur; postica dorsum, tergo instructum planiusculo, humeris, scapulis exstantibus, cum axillis concavis, et coxendice. Intra, de quo agimus, truncum,prehenditur imprimis *cor*, structura ad contrahendum se, dilatandumque (intra horam ad 4000 claudi, et aperiri creditur) et sanguinem transmittendum (spatio vnius horae decies et octies) praeditum, *pulmonumque* complexu munitum;prehenditur porro *venter*, in quo conspexeris ventriculum, qui a stomacho, diaphragmate, quod est musculosa, et crassa membrana, transeunte depulsum, cibum accipit, et concoquit; *intestina*, in quae
con-

consumptus cibus egeritur, vel ad fovendum vel ad exonerandum (primum vocant *duo denum*) et *iecur*, officinam bilis. Extra ventrem, circa lumbos haerent *lien*, et *renes*. Haec de trunco.

§. 15.

Artus abfoliunt *manus*, brachiis iunctae, et *pedes*, tanquam fulcra corporis. Manuum partes funt cubitus, pugnus, vel palma, vola: instructa de caetero est quinque digitis, si naturae spectes ordinem. Atque hi quidem singulos suos habent unguis; ex quibus quaterni tres habent articulos, pollex duos. Huic iam, qui a reliquis non nihil distat, minimus mensura par est, duo reliqui sibi, medius ante alios prominet. Pedes vero constant *femoribus*, *lumbis* musculosis, gibbis, carnosisque *natibus*; *cruribus* super haec ad genua, cochlea instructa protensis; *sura* tandem, quae talis diuisa exit in plantam, calcaneis sultam, et digitos. Gressus firmatur projectione calcis, quem digiti et prosequuntur, et alleuant, magno certe ad incedendum commodo.

§. 16.

Suffecerint haec ad habitum corporis humani mentisque declarandum. Superest, ut quantum homo ab aliis differat animalibus, et quae eius ante haec, sit

prærogatiua, ostendamus. Differt itaque homo ab animantibus reliquis *ratione*, qua caetera carent, *structura corporis*: quando, prae caeteris, erectus, et celsus incedat, vultum ab aliis habeat diuersum, faciem abdomini parallelam, nudam, pedes talis insistentes, cerebrum omnium maximum, caudam nullam.

Sed prærogatiua quoque hominis, ante alios est permagna. Patet id vel ex hætenus dictis, quibus adde, quod maximum et frigus, et aestum perpetitur; quod diuerso genere cibi, quem caetera animalia respuunt, vititur; quodue reliquis viuit diutius. — —

§. 17.

Sed id quidem lacrymabile, quod opis alienae, inter quam plurimos, mage indigus nascitur, natura inermis, ad omnem fortunæ contumeliam proiectus, quod vel prima vagitu declarata indicia produnt: nascitur a conceptione intra 274 dies, prius interdum, post partum ictero laborans, vario puber tempore. Non erit fors inutile, PLINII verba ex libro 7. cap. 1. adscribere, quae ita habent: *Principium iure tribuetur homini, cuius causa videtur, cuncta alia genuisse natura.* — —
Haec tamen ante omnia vnum animantium cunctorum alienis velat opibus; caeteris varia tegumenta tribuit, testas, cortices, cor-
ria,

ria, spinas, villos, setas, pilos, plumam, pennas, squamas, vellera. Truncos etiam arboresque cortice, interdum gemino, a frigoribus, et calore tutata est. Hominem tantum nudum, et in nuda humo, natali die abiicit, ad vagitus statim, et ploratum, nullumque tot animalium, aliud ad lacrymas, et has protinus vitae principio. — — Ab hoc lucis rudimento, quae ne feras quidem inter nos genitas, vincula excipiunt, et omnium membrorum nexus: itaque feliciter natus iacet, manibus pedibusque devinctis, flens, animal caeteris imperaturum, et a suppliciis vitam auspiciatur, unam tantum ob culpam, quia natum est. Heu dementiam! ab iis initiis existimantium ad superbiam se genitos. Prima roboris spes, primumque temporis munus, quadrupedi similem facit. Quando homini incessus? quando vox? quando firmum cibus os? — Caetera sentire naturam suam, alia pernicitatem usurpare, alia praepetes volatus, alia vires, alia nare. Hominem nihil scire sine doctrina, non fari, non ingredi, non vesci: breuiterque non aliud naturae, sponte quam flere. — — Denique caetera animantia in suo genere probe degunt, — — leonum feritas inter se non dimicat, serpentum morsus non petit serpentes, ne maris quidem belluae, ac pisces, nisi in diuersa genera, saeuunt, — — et homini plurima ex homine sunt mala.

§. 18.

Quibus homines inter se distinguuntur, ut animi praeteream indolem, est vultus, staturae, atque coloris diuersitas. Sunt enim pigmaei nanique; sunt quatuor pedum ut Grönländi, Lappones; sunt mediocris staturae, quorum maxima reperitur multitudo; sunt denique prae caeteris eximia proceritate, quales Patagones, aliique esse perhibentur; tametsi gigantum quoque de genere fati, hodieque interdum visuntur. Horrido feruntur esse vultu Lappones, nec tamen ad Tartarorum Aethiopumque accedere deformitatem: pulchriores caeteris Europaei, Circassi, Mingrelia, Georgiani. — — Ut haec varietas, quae ab aëris, frigoris item, et caloris temperie — — provenit, tanto clarius intelligatur, notator, velim, homo:

1. *Europaeus Lappo*, statura, ut dixi, humilis, oculis solito profundioribus, iisque paruis, et nigris, maxilla prominente, ore, labiis, et auribus magnis, capillo recto, crassiore.
2. *H. Asiaticus*, mediocris, ut plurimum luridus, caetera pinguis, et corpulentus (Chinensis vir, capite magno, foemina pedibus paruis) melancholicus partim, partim sanguineus, qui vestimentis tegitur laxis, regitur vero opinione.

3. H.

3. *H. Afer*, magnus, et cute nigra, naso immo, labiis tumidis, ventre inflato protuberante; foeminae vberibus ita prolixis, in tergus vt extendi possint. Africani de caetero sunt, maxima ex parte, phlegmatici, segnes, vafri tamen; amant vngi, et reguntur arbitrio.
4. *H. Americanus*, vt Europae coloni, mediocris, fronte parua, naso aquilino, oculis nigris, naribus patulis: vt hilaris interdum, at pertinax; faciem pingit lineis dedalaeis rubris, auitarum tenax consuetudinum.
5. *Hottentotti* monorchides, hi, aliique feri Americae populi anthropophagi, qui et humana vescuntur carne.
6. *Hermaphroditi*, Floridae num sint fabulosi, definire non ausim; certe in Hungaria nostra identidem huiuscemodi duplici genere homines reperiri, per vulgatum est.
7. *Homines* reperiri Syluestres, ab vrsis, et lupis educatos, quorum, et ambulandi, et vorandi mores imitari conspiciantur. De mare, et foemina feris, quorum ille an. 1708. in Siluis ad Pofonium, haec an. 1722. apud Szolnokinum inuenta fuisse dicitur, meminit *Cl. Mich. Kleinus* in suis memorabilibus Hung. p. 16.

8. *Homo troglodytes*, vulgo *Leucaethiops*, quem Africani *Dondos*, Lusitani *Albinos*, quasi album Aethiopem diceret, vocant, statura parua, cute holoserica, vel squammosa, in tenebris videt, vt felis. Ad hunc prope accedit *Aethiops maculatus*.
9. *Homo lunaticus*, morbidus, qui somnians ambulat, et saepe domuum cacumina, turresque inaccessas conscendit, sibi minus conscius. Reperitur in nostra quoque Hungaria.

§. 19.

Graecam redolent fabellam, quae C. PLINIUS Hist. nat. l. 7. ex Isigono Nicaensi perhibet, gigni scil. in Albania quosdam glauca oculorum acie, a pueritia statim canos, qui noctu plus, quam interdiu cernant; in Triballis, et Illyriis fuisse, qui visu quoque effascinent, interimantque, quos diutius intueantur, iratis praecipue oculis: de Androgynis item, ex *Calliphane*, esse scil. eos vtriusque naturae, inter se vicibus coeuntes; ex *Megasthene*, de hominibus, auersis plantis, octonos digitos in singulis pedibus habentibus, (nisi monstra sint) ex *Ctesia*, de Monoscelis, qui singulis cruribus, mirae pernecitatis ad saltum forent, quique in maiore aestu, humi iacentes, resupini, umbra se pedis protegerent; de Arimaspis

spis, vno oculo in fronte media insignibus: tandem nasci alibi homines cauda villosa, pernicitatis stupendae; alios auribus totos contegi.

§. 20.

Ad hominis similitudinem proxime accedunt, ex simiarum genere.

1. *Semihomo*, seu *Homo sylvestris*, (Orang-Outang Indis, Germanis, der Waldmensch dictus) an veterum sit *Satyrus*, dubito: siquidem cauda caret; illi vero, vt constat, attribuitur. Quidquid huius sit: certe animal hoc cum bestiis hominem proxime coniungit, et, vt CL. ZIMMERMANNVS loquitur, *in catena, qua rerum mater, natura, omnia inter se copulauit, medius quasi annulus est.* Varietate attamen membrorum, ne quid de ratione, cuius hic expers est, dicam, multum ab homine differt. Incedit quidem erectus bipes: at caput habet crassius, et rotundius, superciliarum loco, feriem transuersam pilorum, nasum exigue prominentem, os latius, et a naribus remotius, margine hirto; auriculas, et digitos in pedibus longiores. Habitat in Loango, Bengala, Sumatra, Iaua. — — Vitat fructibus, pernoctat per saepe intra ramos arborum; et cum singulari gaudeat agilitate, facile se lapidibus,

et quidquid his simile arripit, contra hostes defendit. Amat quidem calefieri ad ignem, sed eundem alere ignorat: quamquam ligna secare, et alia huiusmodi ministeria praestare, si doceatur, potest. Binae *Orang-Outang* sunt species, quarum:

- a) *Pongo* vocatur, eadem cum homine proceriori magnitudine, et crassitie.
 - b) *Iocko*, siue *Eniocko*, (der kleine Waldmensch), cuius statura vix ad trium pedum altitudinem exsurgit; priore itaque multo humilior.
2. *Longimanus*, *Gibbon*, praefert quidem speciem hominis, multum tamen ab eo recedit, qua manuum longitudine, quae ad talos usque propendunt eo modo, ut licet tetrapus incedat; tamen gressus videatur erecto, sed incuruatione fieri corpore; qua oculorum profunditate, et magnitudine; qua tandem coxendicis piloso tegumento. Magnitudine, ut prior, variat: caetera mitis, legnis, frigoris, et pluviae impatiens. Habitat in Coromandel, et Molucca. De simiis agemus infra, quibus adnumeratur.





SECTIO II.

DE QVADRVPEDIBVS.

§. 21.

Hactenus de bipedibus: iam quadru-
peda, quoad eius fieri poterit, pla-
nissime exponamus animalia. Horum duo
genera, si pedes intueamur, animaduer-
timus, Alia enim habent vngulas, alia
digitos, vnguibus munitos. Illa *corni-
peda*, minus latine *ungulata* vocantur;
haec *digitata*. Vtraque rursus in diuer-
sas abeunt species. Ungulata enim vel
sunt *solidipeda*, quae non fissas, sed so-
lidas habent vngulas; vel *bifida*, seu bi-
sulca; vel *trifulca*, vel *quadrifida*, vel
denique, quae *ungulas in quinque partes*
habent fissas: haec dixeris *quinqvisida*.
Digitata vero ostendunt, iam *binos*, iam
ternos, iam *quaternos* digitos, imo et *qui-
nos*, graece *Didactyla*, *Tridactyla*, — —
adpellata. Separanda hinc, quae vel *di-
gitos* naeta sunt *indiuisos*, vt castor, et lu-
tra; vel *pedes informes*, vt phoca. At-
que singula haec iam nos partite propo-
nemus. Aget itaque

CAPVT I.

DE ANIMALIBVS
VNGVLATIS.

Inter animalia vngulata, principe loco ponuntur *solidipeda*, quorum sunt:

1. *Equus*, *Caballus*, *Sonipes*, das Pferd, Ló, Kún; *Equa*, die Stutte, Kantza, Kobyla; *Admissarius*, der Hengst, Mén-ló, Waycsiak; *Castratus*, der Wallach, Herélt-ló, Paripa; *Pullus*, hin-nulum nostri vocant, das Füllen, Tfi-kó, Konjse, seu 'Zriebe. Equo dentes primores sunt sex. Is optimus iudicatur, si constat capite non magno, oculis hilaribus, nigris, naribus apertis, arrectis, breuibus auriculis, ceruice molliter lata, nec longa, iuba densa, ad dextram reiecta, pectore lato, spina duplici subinclinata, lateribus inflexis, ventre substricto, lumbis latis, et subsidentibus, cauda longa festosa, crispa, cruribus aequalibus, genu tereti paruo, vngulis altis, et rotundis, corpore denique sublimiore, et erecto. Animal est generosum, si bene alatur; docile, fordium impatiens, cursu celer, et ad humanae commoda vitae perutile: siquidem eo vehimur, portamus onera, aramus, belligeramus, feruimus denique voluptati. Pro-sunt exuuiae quoque, crines, caudae

in-

inprimis, et adeps, ex quo oleum, pro lucernis paratur. Sunt etiam, qui carnibus equorum, pro esca vtuntur, lacte, pro potu, interdum et inebriante, si praeparetur, vt in Siberia. Pugnat et calcibus, quas remittit, et dentibus. Indomitorum greges in Hungaria, praecipue ad Tibiscum, passimprehenderis.

Sunt interim generosi imprimis Anglici, magni Bohemici, durabiles Daniaci, Corsicani humiles, celeres Hungarici, cum Tartaricis, discolores Indiani, pretiosissimi Arabici, ex genere Koechlanorum, quorum vnus saepe mille venditur Philippicis. Vetus tatis enim hi laude, ab equaria vtpote Salomonis, fide publica deducti, velocitatis item, et caritate in fellores, quos eximie defendunt, ante plerosque omnes, vel NIEBVHRIO auctore, excellere perhibentur.

Si coloris habeas rationem, in Hungaria visitur equus candidus, ater, *ein Rapp*, puniceus, seu baius, *braun*, gilvus, *fallb*, scutulatus, *Apfelschimmel*, rufus, *ein Fuchs*. — Equi a plerisque omnibus, quos tamen Americani ignorabant olim, magni sunt habiti semper; nonnulli infano prorsus amore erga eos ducebantur. Sic Alexander M. sui in honorem Bucephali urbem

ex-

exstruxerat cognominem: Caesar marmoream effigiem equo suo posuit: Antonius Verus aureum simulacrum: Poppea Sabina, Neronis vxor, soleis aureis suos muniebat.

In reliquo ad genus equorum, de quorum aetate ex dentibus, et situ oculorum, inter alia iudicandum, referri videas Asinum, Mulum, & cum Zebra, Onagrum. Vt hoc quidem haud inficiemur, describemus tamen haec animalia separatim. Sit itaque inter Solidipeda

2. *Asinus*, der Esel, Szamár, Osel; *Asina*, die Eselinn, Szamár-Kantza, Oslice, dimidia Equi magnitudine, colore murino, linea dorsali, et scapularum nigra, vt crucis formam gerere videatur, capite grandiore, iuba breui, at auribus tanto longioribus, flaccidis, cauda tantum in extremitate pilosa, sono turpiter rudente. Animal tardum quidem, et stupidum, ad onera tamen portanda idoneum, laboriosum, vili opera alendum; quum vel stipulis, carduis, et spinis facile saturetur. Lac phtisi, seu tabi medetur; caro a multis editur: ex pelle diuersa coriorum genera parantur. Parit intra totidem, vt equa, 290 scil. dies, aetatem vix vltra 30 annos producit, gignit ad extremam aetatem, foetum suum tantope-
re

re amat, vt, etsi ignem, et aquam vehementer timet, tamen nec his, quin pullo periclitanti opem ferat, terretur impediturque.

Habentur praeter domesticos, quorum Arabici sunt maximi, et celerrimi, feri etiam, quos *Onagros*, seu *Asinos sylvestres* vocant, falcia, vtplurimum dilute lutea, per dorsum procedente. Id profecto ridiculum, quod a Madaurae incolis tanti aestimentur, v: solas nobilium vita functorum animas, nullas vero plebeiorum, in eosdem transferri, et ab his animari credant.

3. *Mulus*, hybridum animal, ex asino, et equa, der Maulesel, Öszvér, Mezek, seu *Mulice*, (ex equo, et asina *Hinnus* vocatur) equo minor, maior asino, ad portanda onera aptus; sed vafer: ideo fiscella indiget. Narrat AELIANVS de mulo saccos sale repletos portante, cum per flumen ipsi esset transeundum, et sal madefieret, ipseque sentiret ex madefactione, et resolutione salis, onera fieri leuiora, sequentibus diebus totum sese misisse aquis: verum, posteaquam Thales iusserat saccos repleri spongiis, et mulus grauiores easdem aquis fieri animadvertit, nunquam deinde, vbi salis habebat sarcinam, vndae sese immerferat.

4. *Zebra*, *Zecora*, si formam corporis
ad-

adſpicias, *Mulum* dixeris *Africanum*. Mira ſupra genus ſuum, gaudet celeritate, et pulchritudine, cum ſit ex badio, et flauo, diſcolor, faſciis nigris digitos tres latis, per totum corpus tranſuerſis: qua ex re Germanis der geſtreifte Eſel, vocatur. Id fidem ſuperare videtur, dum perhibent multi, ob tales dotes, beſtiam hanc in ipſa Africa, plus minus 1400 aureis aeſtimari.

5. *Vacca Arabica*, ex genere camelorum, dum cumbit, et furgit, poſticos bifariam ſeſtit pedes; in dorſi latere vno, pulvinaris inſtar, pinnam ad natandum habet. Viſa anno ſuperiore in Hungaria quoque.
6. *Sus*, quem Ariſtoteles olim in Poeonia ſolidipedem, PLINIVS in Illyrico, et LINNAEVUS ad Vpſaliam detexerunt. In Hungaria paſſim inueniuntur, cum primis in Neogradienſi prouincia. Ludicrum eſt de Cinobanenſibus prouer-
bium.

§. 23.

Animalia bifida, ſeu biſulca, ſunt vel cornuta, ſiue cornigera, vel non cornuta, vt ſunt oues plurimae, et caprae. Cornuta ruruſus diuidi ſolent in ea, quae cornibus armata ſunt concauis, ſimplicibus, et laeuibus, vt bos, vrus, bu-
ba-

balus; vel, quae cornua gerunt solida, ramosa, atque rugosa, sicut ceruus, dama, alces. Equidem tametsi pedum maxime, in discernendis animalibus, rationem habendam institui: ne tamen iusto longior §phus excrescat; et vt clarius cuncta in oculos incidant, cornuum quoque differentiam hoc loco obseruare vtile esse duxi. Sint itaque

§. 24.

Animalia bifida cornibus concauis simplicibus praedita, quorum est:

1. *Bos.* Dentes superiores habet nullos, inferiores 8, lanarios itidem nullos. Qui castratus non est, vocatur vulgo *Taurus*, der Stier, Bika, Ryk, euiratus, Bos proprie, der Ochs, Ökör, Wül; foemina *Vacca*, die Kuh, Tehény, Krawa, iunior *Juuenca*, die junge Kuh, Tinócska, Jalowice; bos iunior *Iuuenus*, der junge Ochs, Tino, Tulok, Juniec; pullus *Vitulus*, das Kalb, Borjú, Tela. *Species* bouum sunt:

a) *Bos domesticus*, mansuetus, colore et magnitudine, pro regionum, aeris, et pabuli diuersitate varius. Helvetici, et Anglici (nonnulli cornibus carent) cum Polonicis, colore vt plurimum nigro, et rufo; Hungarici, qui sunt grisei, et subfusci, pulcherrimi, & forma corporis, & cornuum lunatorum

eximia proceritate. Animal est robustum, laboriosum (huius nostri collo, Germani cornibus iugum imponunt) sociale desiderium consuetudinis mugitu ostendens, ac inter plurima utile: quando multas peragit operas, cutem præbet bonam, carnem sapidam, sebum pro luce, fimo agri, horti, vineaeque foecundantur, Tibiscani eo, vbi tostum in frustra consciderunt, pro lignis vtuntur; cornua varios fabricantur in vsus; pilis explentur culcitrae, sellae; praesertim vaccae dant lactis affatim, ex quo butyrum, caseus, serumque efficitur.

De bubus haec potissimum præcipiunt rei rusticae scriptores: Parandi sunt boues nouelli, quadrati, grandibus membris, cornibus proceris, nigricantibus & robustis, fronte lata, & crispa, hirtis auribus, oculis, et labris nigris, naribus resimis, patulisque, ceruice longa, et torosa, palearibus amplis, et pene ad genua promissis, pectore magno, armis vastis, lumbis latis, dorso recto, planoque, vel etiam subsidente, clunibus rotundis, cruribus compactis, et rectis, sed breuioribus potius, quam longis, nec genibus improbis, vngulis magnis, caudis longissimis fetosis pilosisque, corpore densò, ac breui, tactu corporis mollissimo.

De

De Tauris vero ita Plinius: *His* inquit *minora quam bubus cornua — in aspectu generositas, torua frontè, cornibus in procinctu dimicationem poscentibus. Sed tota comminatio prioribus in pedibus stat, ira gliscente alternos replicans, spargensque in altum arenam, et solius animalium eo stimulo ardescens.* Caeterum vita foeminis, 15 annis longissima, maribus 20. Pariunt (sed raro gemellos) mense decimo; quicquid ante genitum, inutile est. Pascua paludosa generi huic, aquae stagnantes, folia quercina, herbae item vere ineunte, rore adhuc madelcentes nocere docuit experientia.

b) *Bos ferus sylvestris, Vrus*, der Auerochs, Vad-Ökör, Wúl diwoky, maior, vt cuncta siluestria, ob libertatem, auram, & pascua, domestico, capite superne tam lato, vt intra cornua duo viri sedere possint, velocitate ingenti, pondere ad 19. centenarios, cum maximus bos Hungaricus vix octo superet. Referri huc solet

A) *Bonafus*. Differt tamen ab Vro, vti corpore tumidiore: ita non modo iuba equinae simili, frontisque pilis longissimis; sed etiam cornibus, sic in se inflexis, vt non sint vtilia pugnae. Inter caetera nihilo secius, ad se se defendendum,

vtitur eiectis, in aliquot passus profluio citi ventris excrementis, quorum ardor, pulsu incensus, quid quid attigerit, exurit.

- B) *Bifon*, tauro maiori proceritate par; fronte, mento, collo & pectore, nimium villosus, tuberante dorso, hyeme hirsutus toto in corpore, aestate, parte postica nudus, vt leo; amat loca vliginosa borealia.
- C) *Bos Indicus*, Zebu, vitulo semestri vix maior, (quamuis bubus Indicis camelorum altitudinem traditam esse aiat PLINIUS, cornua in latitudinem quaternorum pedum) equina tamen velocitate, cornibus aure breuioribus, dorso gibbo, versicolor, iuba nulla.
- D) *Bos Grunniens*, Asiaticus similis tauro, at dorso eleuatiore, pilis hircinis, ad genua vsque propendentibus, cauda equina, niger totus, si caput, spinam dorsi, & pedes exceperis posteriores. Non mugit, sed grunnit suis instar, inde, & nomen indeptus.
- E) *Bos bubalis*, der Büffel, Bial, Biwol, boue crassior, robustiorque, cornibus in dorium aduncis, cute crassa, colore nigro. Bubalos inter, atque boues, ea est naturalis quaedam discordia, ut vel foetum ode-

oderint. Rubrum ferre nequeunt colorem, nisi adsuefacti; aquas ita amant, ut vel curru iuncti eisdem se se immergant. Interim & ab ipsis molossis ad operas, ex filuis compelluntur; praesertim in Italia.

II. *Ouis*, praedita dentibus primoribus, superiore in parte nullis, in inferiore 8; caret quoque lanariis; mammas tamen, ut vacca inguinales habet duas. Qui excisus non est, vocatur *Aries*, seu *Caper*, der Widder, Kos, Berán castratus *Vervex*, der Schöps, Örü, Schkopec, foemina *Ouis*, das Schaf, Juh, Owce; pullus *Agnus*, das Lamm, Bárány, Beránek, vel *Agna*. Haec bidens multo notior est, quam ut pluribus describi verbis debeat. Timidum itidem esse animal, ignorat nemo, sed utile quoque: quando foetu, lana, cute, lacte, carne, iliis, ex quibus chordae parantur, et fimo hominibus plurimum emolumentum adfert.

Duo genera apud Hungaros ouilli generis reperiuntur, molle scilicet & hirsutum: illud montosis in locis; hoc (*Ouis strepsiceros*, Magyar - Juh) in planis optime pascit.

Super haec commemoranda ovis:

a) *Anglica*, proceritatis magnae, lanaque molli.

- b) *Hispanica*, quae molliorem vel priorē copiosioremq̃ue habet lanam.
- c) *Polycerata*, Islandica, quatuor, rarius sex cornibus, lana rudiorē, qualis & in Hung. deprehenditur.
- d) *Lati- et Longicaudata*, illa saepe numero sex cornis, et cauda 30, vel etiam 40 librarum; haec ad tres pedes longa cauda, cui subinde tertia ligna, quominus laedatur, subligari dicuntur. Oues huiuscemodi, in Arabia imprimis, et Perside habitant.
- e) *Argalis*, seu *Ammon*, *Aries ferus*, vitulina magnitudine, cornibus altis, pondere ad 40 librarum, pilis exiguis, griseis aestate, hyeme variantibus, vere ineunte deciduis, celer, ferox, vt interdum vix a 10. viris coerceatur, carne lapida. Habitat in borealibus regionibus, celsisque Europae montibus. Hanc tamen nonnulli, caprarum generi, de quo iam iam agemus, solent adscribere.

III. *Capra*. Mas dicitur *Hircus*, der Bock, seu Ziegenbock, Ketske - Bak, Czap, seu Kozel; foemina *Capra* proprie die Ziege, Ketske, Koza (iuuēna, *capella*) pullus *hoedus*, das Kitzchen, Gödölye, Kozlia. Paribus est cum oue dentibus, cuius e mento pendet villus, quem aruncum vocant, ex gutture vero

vero papillae, quae verucae adpellantur. Cornua gerit repanda, vtut eornes quoque reperiantur plurimae caprae, pilos pro lana, eosque versicolores. Pecus alacre, petulans, infidum, ouium tamen, hominisque amans, (dux gregis) ac in primis vtile, pilis, cute, lacte, carne; sed arboribus infestum, quando corticibus, ramulis, frondibusque, maxime delectatur. Locos amat montosos, et vel praecipites pererrat. Capra Angarensis nostras antea praestantia lanae, vtpote quae ad pedes vsque propendet, niuea, splendens, mollissima, serico similis. Sed Syriae quoque, Persidis, atque Asiae minoris prouinciae capras alunt, quarum pili, pro camelinis veneunt.

Ad Caprarum genus pertinet:

- a) *Ibex*, (Capricornus, ab Ibice cornibus minoribus differre videtur) der Steinbock, Vad-Kos, Divy-Kozel, hirco maior, oculis paruis splendens, cornibus vastis, (pondo ad duo de viginti) pro varietate aetatis nodosis, atque retrorsum reclinatis, quibus se fulcit, eleuatque, colore fuluo, in dorso colore nigricante. Tanta huic pernitas inesse perhibetur, vt voragine 10 orgyas latus, facile transfiliat; sed tanta quoque ferocia, vt, vbi ineuitabile vi-

det periculum, venatorem adfiliendo sternat. Altissimos montium vertices, quo ne rupicaprae quidem pertingunt, incolit. In Carpato reperiri dicitur.

b) *Aegagirus*, qui saepe cum Ibice, et Capricorno confundi solet, hirco est maior aliquanto; minor tamen Ibice, capite caprino, nigro partim, partim rufescente, corpore ceruino, colore maxime cinereo, cauda fusca, cornibus magnis (foemina parvis, aut nullis) et arcuatis, parum diuergentibus.

c) *Rupicapra*, *Caprea*, die Gemse, Havasi-Ketske, diwa Koza, maior vulgari, cruribusque longioribus, capite et collo albis, corpore subfusco, dorso linea nigricante, cornibus nigris teretibus, ad apicem laeuis, et uncinatis, mento imberbi (ea propter ab aliquibus, ad Antilopum genus transferri solet) sed genibus barbatis, cauda breui. Amat rupes maxime, in quibus pedibus contractis stare solet. Hinc illud *Martialis*:

„Pendentem summa capream de rupe videres, Casuram speres“ — —
Victus fere idem, qui nostratium, at maior celeritas, et visus, auditusque praestantia. — —

d) *An-*

d) *Antilope*, caprarum exoticarum species, quam tamen, velut per transennam, attigisse iuuabit. Hic proinnotator;

a) *Capra Mambrica*, Syriae, cuius aures ea sunt longitudine, vt saepe ad terram usque propendeant.

b) *C. Leucopaca*, sic dicta a Pennanto, Palasio, aliis, germ. der himmelblau Africanische Bock.

c) *Gazella Indica*, seu recticornis, *Cryx*, *Antilope*, *scripta*, *grimmia*, *regia*, *albi-pes*, *redunca*, *kevella*, *scythica*, *corinna*, *tragocamelus*, *cervicapra*, *dorcas*, *pygargus*. Vid. *Jo. Cbr. Pol. Exleben System. Regni animalis.* p. 271. seqq. et *P. S. Pallas Spicil. Zoolog. Fascic. 12.*

IV. *Camelopardus*, seu *Camelopardalis*, Giraffa, Plinio, *Ovis fera*, & si hunc quidem audias, collo similis equo, (certe multo longiore) pedibus, et cruribus boui, camelo capite, albis maculis rutilum colorem distinguentibus. At iuuerit heic VLYSSEM ALDROVANDINVM, qui in vrbe Cayratres viderat Giraffas, hoc animal describentem sequi. Is iam, *Duo buic*, inquit, *ex fronte eminent cornua, sex circiter digitos longa, cylindrica, basi crassiora, versus apicem tenuia, undique pilosa. Caput est oblongum, prominens, labium superius infe-*

riore crassius, lingua terete, et iusto longiore. Collum iuba ornatum. Pedes anteriori, altero posterioribus maiores, utpote hi 9. illi 17. pedes alti. Formam hinc corporis aestimare licet, quae interim, si colorem respicias, est elegantissima; cum sit ex maculis fuscis, et ferrugineis variegatus, palmari latitudine: dorsum tamen, a cauda ad summum capitis verticem, admodum tecti fastigiati, sensim adtollitur. Ruminat bouis instar, cum quo & pabulo utitur simili, nisi quod foliis, frondibusque arborum, quas altiores etiam decerpit, delectetur magis; gramen diuaticatis anterioribus pedibus, qui longi sunt admodum, depascitur. Incedit diuerso, ac caetera quadrupedia, modo; siquidem iam dextrum utrumque pedem, movet simul, iam sinistrum toto cum latere. Habitat in Aethiopia, et Aegypto.

§. 25.

Animalia bisulca, cornibus solidis, iisque ramosis; in quibus est,

Cervus, dentibus quidem, unguibus fissis, & mammis inqualibus, ab oue haud discrepat: at profecto corporis habitu, pilis, ac imprimis cornibus. Ut Camelopardalim, de quo nunc disserui, praeteream, species huius generis esse perhibentur.

1) C. *Alces*, das Elendthier, Javor, Los. Ea hic est, qua equus magnitudine, oculis parvis, vastis, at cornibus, ab imo ad summum palmatis, ponderosisque (foeminae mutilae) latis item naribus, labiisque crassis (qua de causa retrograditur pascendo) sed collo breui, iuba dorsali ornato, cauda breui, colore ferme griseo, quamvis pro anni vicissitudinibus mutetur, vt plurimum diuerse. Crura eundem sine nodis, et articulis habere, vt suffragines flecti nequirent, veteres animosius, quam verius, adfertum ibant. Dubitari non potest, valere eundem cursu maxime, vt per diem plus spatii conficiat, quam equus tri-duum intra; et se se calcibus magis, quam cornibus, quae amittit quotannis, defendere. Ungulae animalis huius rasae perhibentur mederi paroxifinis epilepticis infantulorum. Quod reliquum est, voce vtitur admodum flebili, infanti, qui vagire solet, simili, inde exortum nomen germanicum. Fugit loca nimium calida, frigidaque.

2) C. *Elaphus*, vulgari nomine *Cervus*, der Hirsch, Szarvas, Jelen, equi minoris magnitudine, capite oblongiore, oculis, et auribus maiusculis, fossa lacrymali ante oculos, cornibus

ramosis, quae amittit quotannis, vere ineunte, eaque ut potest optime, recondit, interea haeret clam, quasi pudibundus. Castrato, si habuit, decidunt nunquam, si eis carebat, non crescunt. Foemina, ut plurimum, mutila. Collum, et crura habet gracilia, colorem subfuscum, cinereumque, circa ventrem albicantem. Animal simplex, timidum, nisi, dum oestro furit, ubi corriuales non tantum, sed et obuios sibi homines prostermit humi. Innatum ei est odium in serpentes, quos anhelitu saepe ex foraminibus extrahit, conculcat, vel devorat, siti postea agitated, fontes aquarum quaerit. Immo, si vel cornu accendas, fugaueris serpentes, tanta vis est antipathiae. Senectus ceruina 100 scil. ann. fabulosa, cum ultra 30 annos vix superet; parit intra 8. menses, raro gemellos. Habitat passim in Hungaria etiam, cuius carnem sapidam, cutem pernecessariam, ac utilem, sciunt plerique omnes. Caeterum maria cerui trahant gregatim nantes, ut PLINIUS scribit, porrecto ordine, et capita impo- nentes praecedentium clunibus, vicibusque ad terga redeuntes. Ad varietatem Elaphi pertinet *Hippelaphus*, seu *Tragelaphus*, der Brandhirsch, in Bohe-

Bohemia obuius, *Corficanus* item, minimus sui generis (sine dubio ob soli sterilitatem) et fuscus; et *Canadensis*, cornibus amplissimis.

3. *C. Tarandus*, seu *Rangifer*, das Rennthier, Russis, Olen, in Lapponia frequentissimus. Crassior esse perhibetur ceruo, cornibusque longioribus, ac magis frondosis, naribus oblongis, colore, pro temporis vicissitudine variante, fusco scil. flavescente, et albo, oculorum tamen regione semper nigricante, ore albo, ungulis vero, vt Alces, crepitantibus; cauda breui, mammis quatuor, cum duabus spuriiis. Nutritur, brumali praesertim tempore, lichene rangiferino, quem niue obductum, odore detegit, exquirat pedibus. Vtitur eo Lappo, vt nos equis, vaccis, ouibus; quando Tarandos suos, quorum greges alunt, iungunt trahis, eis vehuntur tanta celeritate, vt intra diem saepe, ad 30 milliaria emetiantur, lacte, et carne pascuntur, teguntur pelle, praeparant ex intestinis fila, ex cornibus instrumenta varia. Haec vel ideo notanda magis, quod existimant nonnulli, Hungaros cum Lapponibus eiusdem esse idiomatis originisque.

Caeterum de hoc animali ita Plinius: „*Tarando magnitudo, quae bovi, caput maius ceruino, nec absimile: cornua ramosa, ungulae bifidae, villus magnitudine vrsorum.*“

4) *C. Dama*, Plinio *Platyceros*, der Damhirsch, Damvad, Srna, ceruo vulgari minor, cornibus summitate palmatis, colore fusco, rufo, et albo maculato. Foemina mutila. Eiusdem cum elapho et pabuli (vescitur enim gramine, corticibus et gemmis arborum) et vtilitatis. Id peculiare, quod nonnulli tradunt, intercedere damas inter certamen, quae licet gregariae viuant, in duas tamen turmas sponte sua se diuidunt, et subinde se se mutuo, duce gregis, dama validissima, impetunt, ac pro parte loci meliore pugnant. *Elem. Histor. Nat. Bud.*

5) *C. Capreolus*, seu *Caprea*, *Dorcas*. der Rehbock, (das Reh) Öz, Srna, priori suppar, cornibus ramosis, in summitate bifidis, pilis rufis, apicibus griseis, hyeme variantibus, dorso nigricante, ventre albiore. Incedit per filuas nostras, elapho frequentior, gregatim saepe, certe cum pullis. Vt damae *Axis*, ita capreolo similis esse videtur *Pygargus*, cor-
ni-

nibus trifurcis, cauda nulla, vellere altissimo.

§. 26.

Animalia bifulca non cornuta:

1. Sus, dentes habet primores superiores 4. inferiores 6. lanianos binos utrinque, cum molaribus plus minus 42. rostrum truncatum et mobile, mammas abdominalis caudam ad genua pendentem, nisi retorqueatur. Animal, si interna spectes, Galeno iudice, homini persimile, quin et sapore carnis. Huius species:

1) *Sus domesticus*, qui si non sit excisus, vocatur *Verres*, der Eber, seu Uhrbeer, Kan, castratus *Maialis*, der Pasch, Artány, Braw, foemina imprimis foeta, *Scrofa*, die Sau, Eme, (Kotza, Gönye) Swine (prafná), pullus *porcellus*, das Ferkel, (Spanferkel, si adhuc fugit) Malatz, Prase. Caput suis est oblongum, quod in rostrum obtusum, naribus rotundis perforatum definit; aures iam minores mediocresque setaceae, iam maiores pendulae; oculi parvi membrana nictitante clausi; dentes lanianii utrinque prominentes, lunati, praesertim verri; collum brevius crassiusque; dorsum fetis rigidiusculis vestitum, corpus reliquum pilis crassioribus, iisque partim rectis, partim retor-

retortis, non vnus, apud omnes coloris. Nullum est fere pabuli genus, quod respuat, si vel sordidissimum sit, secus ac caetera animantia. Sus famis impatientissima adeo, vt, quando alia non potest, suum deuoret foetum. Pinguescit sexaginta diebus, sed magis tridui inedia, saginatione orsa, maxime autem, esca primum ex vrtica praeparata, tum glande, praecipue in syluis, polenta, hordeo, et turcico apud nos tritico. Hoc modo pinguescit tantopere, ut lardum (pinguedo est intra cutem, et carnem, huic generi propria) spitamae interdum superet latitudinem. Partus bis anno, tempus vtero 4. mensium, numerus foecunditatis ad vicanos, sed educare tam multos nequeunt. Obnoxium et hoc genus morbis. Ex humidiorre esca, e. g. siliquis putrefactis, leguminibus — — contrahunt grandines (die Pfinnen, Trosky) in lingua maxime. Index suis inualidae, crnor in radice setae, dorso euulsae, caput obliquum incessu, struma, et sub lingua postulae. In luto volutatio generi grata: mundum nihilofecius amat cubile.

Iudaeis sues fuere exosi: apud Romanos abdomen, perna, fumen, et glandium, vt vel ex Plauto didiceris, fuere in deliciis, vt plerisque nostrum.

Cae-

Caeterum fues frigidas non amant regiones: quo fit, vt in Lapponia, Islandia, Siberia — nullas deprehenderis. In Americam, ab Europaeis sunt translatae. In Hungaria, Hispaniaque vituli magnitudine inueneris. Carne, lardo, adipe, fetis, et pellibus, cumprimis, si deglubantur, perutiles.

2) *Sus ferus*, *Aper*, das Wildschwein, Vadkan, diwocky Wepr, capite domestico longiore, rostroque crassiore, dentibus item maioribus fetisque, quas in coeno sese volutando, ita cuti, quam crassam satis nactus est, adglutinat; vt haud difficulter, vel glande plumbea confici possit. Colore gaudet subnigro; in densioribus syluis passim obuius. Auditum excellit: venatores saepe, ni sibi consulant, vulnerat: contra lupos pugnat, dorso arbori innixus, auxilium sociis, dum cognoverint, ferentibus.

3) *Sus Babyrussa*, cerui altitudine, cruribus oblongis, cauda longa, apice floccosa, vt suilla, colore fusco, dentibus duobus, per superiorem maxillam, tam alte prominentibus, et sic ineuruatis, vt cornua putares: inde nata fabula, de sue cornuto. Habitat in quibusdam insulis Indiae Orientalis, diciturque incedere gregatim, victitare herbis, foliisque arborum,

natare optime vrinarique, et dentibus innixus quiescere in ramis arborum.

4) *Sus americanus*, *Tajassu*, caret cauda; fetis vero longis, et rigidioribus, vt fere sunt Erinaceorum, gaudet: Aethiopicus gerit saccum mollem, sub oculis: *Sinensis*, omnium minimus.

II. *Moschus*. Dentis huic inferiores 8. superiores nulli, exserti lanarii, seu canini, mammae inguinales, cauda brevissima. *Species*:

1) *Moschiferus*, das Biesemthier, figura cerui capreoli, rostro acuto, maxilla superiore inferiorem longitudine superante, pilis erectis. — — Circa umbilicum, reperitur in mare moschus, magnitudine oui gallinacei, qui est materia ambrosiaca, odore fortissimo, vtilitate magna. Tibetanus vt optimus; ita carior caeteris.

2) *M. Pygmaeus*, das kleine Guinesische Reh, supra fusco rufus, subtus albus, vix supra 9 pollices longus. Maior aliquanto est *Moschus meminna*, discolor; *Americanus* vero Moschifero magnitudine par, non item colore: quandoquidem corpus rufofuscum, os nigrum, gulam ostentat albam.

§. 27.

Animal trifidum solum est

Rbi-

Rhinoceros, das Nasehorn, Nofforozec, vnus in nare cornu, par Elephanto magnitudine, cum quo bella gerit, cornu ad saxa limato, quem, nisi proboscide mature saluti consulat, ventre, cui maxime infidiatur, perforato, facile interimit. Sexum foemininum impense amare dicitur. *Species* eius:

1) *R. Unicornis*, das Einhorn, Gednorozec, longus 12 pedes, vltra 6 altus, capite fere fuillo, sono certe grunniante, ad cuius nares transuersas prominet in altum cornu 4 pedum magnitudine solidum, acuminatumque, quo arbores sternit, obvios vibrat in altum, vel confodit. Collum, et oculi, prout in sue, nisi quod hi fere ad apicem rostri sint collocati. Abdomen pendulum, corpus crassum, paucis obfitum pilis, pedes breues, sed ampli, buxeus color, pellicis sic dura, vt eam vix glans plumbea penetret; circa collum, humeros, femora, ita complicata, vt scutis quasi, clypeisque tecta videatur. Quamquam mansuetum sit natura animal: tamen si irritetur, saeuit magnopere, cuius exemplum dedit, JAC. BONTIUS l. 5. Hist. Tanta bestia vepretis, spinisque vitam tolerat; crescit annos 25, viuit ad 150. Habitat intra Asiae, Africaeque tropicos, lo-

cis vmbrosis humidioribusque. Cornu eius dicitur resistere venenis, multisque mederi symptomatibus.

- 2) *R. Bicornis*, priori fere similis, nisi quod in fronte quoque, minus tamen, habeat cornu, id quod fortassis aetate senescente crescit. Ex hoc iudicaueris controuerfiam de *Mino* - et *Rhino-cerote* olim agitatum.

§. 28.

Animalia quadrifida numerantur

- 1) *Hippopotamus*, Behemot Jobi, das Nilpferd, (der Wasserochs) Nili - Bika, Nilsky - Kun, animal amphibium, longus 17, crassus 15, altus ad 7 pedes. Habitu corporis sui, quam equo, aut boui propius accedit, si iubam, et hinnitum equinum, atque caput bubulinum, at hoc longe maius, demas, in quo oculos paruos naresque conspexeris. Oris, 44. dentibus septi, hiatus formidabilis, amplitudinem 2 pedum superat, gula tamen angusta. Cutis fusca, pilis rarissimis, pollicem crassa; pedes columnis latioribus similes; cauda perbreuis, velut squamosa; mammae duae inguinales. Vescitur saccharo, milio, oryza, pisciculis: dormit in insulis arenosis, in quibus et parere solet, sed lactare foetum intra aquas. Natura mitis, ac meticulosus; si tamen laedatur

tur, furit in aquis dirissime, subuertitque celoces; Crocodilos odit maxime. Habitat in fluminibus Africae, cum primis Nilo.

II. *Hydrochaerus*, Hippopotamo, si non magnitudine, in aliis certe haud dissimilis, cuius *Species*:

1) *Tapir*, *Sus aquaticus*, das Wasser-schwein, Vizi-Diszno, Wodnj Swine, tantus, vt vacca mediocris, animal Americae maximum, quod interdiu syluis in densissimis somnum capit, noctu gramina, fructusque depascitur; territus mediis se oculit in vndis.

2) *Capybara*, sus palustris Americanus, par magnitudine porco minori nostro, at oculis multo maioribus, cuius super id maxilla superior longior est inferiore. Cauda caret; mammas contra pectorales habet 4, ventrales 6. Vt in terra currit lente, ita celerrime natat in aquis, in quibus de die plurimum habitat. Praeter vegetabilia, pisces quoque comedit, vbi se exerxerat, palmis ori admotos.

3. *Sus*, quadrifariam scissis vngulis (de solidipede memineram supra) passim in prouincia Neogradiensi obseruatus.

§. 29.

Vngulas in quinque partes fissas, habet solus

Elephas, der Elephant, Eléfant, Slon, quadrupedum maximus, ad 14 scil. pedes longus, eadem fere altitudine. Bestia est informis, capite fere quadrato, auribus instar lacinae propendentibus, oculis parvis, vegetis, proboscide ad 9 saepenumero pedes protensa, qua et respirat, et cibum potumque ori admouet; sternit adhaec arbores, sessorem oneraque in tergo attollit, quam ille quidem, pro lubitu, iam contrahit, iam extendit, et in eum modum torquet ut nodos soluere, feras aperire, imo, ut plerique tradiderunt, litteras pingere queat. Dentibus primoribus *Elephas* caret, at laniarii, duo ex mandibula superiore nati, ad octo usque pedum longitudinem eminent, ex quibus vasa eburnea confici solent, quin Plinio auctore, postes domiciliorum, et pali pro stabulis pecorum, in Africa. Collo praeditus est crasso, ore paruo, cute rugosa, et firma adeo, ut osseam putares, in abdomine tamen molliore, quam ea propter, in pugna, petit *Rhinoceros*. Dorsum videtur eleuatum, turpiter incuruum, crura teretia, velut columnae, iuncturis tamen ad flexum, contra ac putatur, instructa; mammae iuxta pectus paruulae; cauda porcinae ferme similis; color cinereus, vox, ex proboscide emissa, talis videtur, ut tubae leui-

leuiter raucae; ex ore quasi hominis loquentis, et gemitu ac dolore spirantis praeterea.

Differunt Elephanti inter se colore, sed imprimis magnitudine. Sunt, quorum vnus 80. centenarios adaequat; ita nihilominus celeres, vt 20 milliaria intra diem emetiantur. Reguntur fibula proboscidi adplicata, ab homine collo infidente. Minimi dicuntur esse in Ceylonia insula, paruisque dentibus.

Vitam tolerant ramusculis arborum, variis fructibus, herbis, leguminibus, frumento. — — Qui alios aetate et corporis mole antecellunt, inusitato sunt robore, ut turres cum armatis portent, oneraque ingentia, i. Macc. 6, 37.

Quamquam vero, si corpus respicias, formidabile isthoc est animal: tamen ni irritetur, sic mite, vt nihil eorum, quae sibi occurrunt, vel circa se versantur, laedat; sicque mansuescit, vt vel a puero regi possit, blandiaturque dominis fere meditate, ac imprimis sexui muliebri.

Docilitas, memoria, atque calliditas in hoc animante est tanta, vt ad hominem proxime accedat, velut bene, sic malefactorum memor. Plinius, Seneca, Suetonius, Aelianus, Plutarchus, narrant, Elephantos per funem ambulasse, scripsisse litteras, saltasse ad sonum

chordarum, detexisse domino fraudem ferui, qui se pabuli parte frustratus erat; adgnouisse post multos annos nutritium veterem; ad scopum iaculatos, armisque vfos fuisse.

Caeteroquin animal cognitum semper generosum, vt aegre aemulum patiatur, et prolis suae ita amans, vt malit eam perdere, quam in alienam venire potestatem. Adolefcit an. 30. aetatem producit fere ad 300 annos. Amat Indiae, et Africae paludosas fyluas, ac flumina, apud quae degit gregarius, ac saepenumero sese aquis, quas vel maximas facillime tranat, sola proboscide eminente, mergit.

C A P V T II.

D E

ANIMALIBVS DIGITATIS.

§. 30.

Sequuntur iam quadrupedia digitata, et ea quidem primo loco, quae *binos* habent *digitos* (Didactyla). In his

- I. *Camelus*, das Kameel, Teve, Welblud, cornibus, secus ac pecora alia, dentibusque primoribus, in superiore maxilla caret; labium, naso adhaerens, nactus est fissum. Altitudo corporis sex interdum excedit pedes, caput tantae

tae magnitudini impar; collum longum et gracile, incuruatum, pilis tectum longioribus, de caetero breuiores, molliores in simul, toto corpore, si gibbum excipias, habet; color cinereus prope. Os est, cum gingiua, dura cartillagine munitum, ne fentes, et stipulae noceant, quibus ille vescitur. Intra viscera praeter, quam quae alia pecora habent, ventrem alium, pro dolio, gerit, quem aqua turbida ita implere solet; vt multorum dierum sitim perferre possit; peregrinantesque aquae pressi defectu, macent camelum, hoc vt se liquore, maximo in aestu, reficiant.

Inseruiunt cameli permagno hominum vsui: cum eis, ne quid de pilis, lacte, et carne sapida proferam, et ad portanda onera, (vnus saepe ad 1200 libras fert) et ad trahenda celeriter uehricula vtuntur; quos ea propter, inter armenta pascit oriens. Nec tamen vltra adfuetum procedere solent spatium, nisi fors cantu, et musica deliniti; nec plus solito onere, quod vt dorso imponatur, genua flectunt, recipere consueuerunt.

Odium aduersus equos gerunt naturale; inde factum esse aiunt, vt camellorum maxime ope, Cyrus, Croesum equitatu valentem, superarit acie. Cameli *Species* sunt:

- 1) *C. Dromedarius*, seu *Camelus Arabicus*, *Dromas*, ob celeritatem dictus, quando ad 20 milliaria, die vno, superat cursu. Gibbo dorsi, seu tubere, quod tophus vocatur, vno duntaxat gaudet.
 - 2) *C. Bactrianus*, seu *Turcicus*, priore maior, et frequentior, tophis dorsi duobus, quorum posterior altius prominet.
 - 3) *C. Lama*, das Schaafkameel, magnitudine prioribus suppar; at dorso laeui, tubere pectorali; portat nonnisi plus minus 200 libras: gressu tamen firmissimo, saxosis quoque in locis.
 - 4) *C. Pacos*, minor praecedente, et debilior, cum ultra 70 libras ferre nequit, celerior tamen. Animal Peruvianum, vna cum superiore.
- II. *Myrmecophaga*, quod formicis vescitur, germ. der Ameisenfresser, hung. Hangya-Evö, Slau. Mrawcozrács appellatur. Caret dentibus; os habet parvum, linguam tenuem longam, et teretem, qua extensa, ac saepe dulci quodam liquore madefacta, captat formicas, vt ventrem satiet. Inediam ad duas pati dicitur hebdomadas. Quod lente admodum incedit, variis exposita est iniuriis: defendit tamen sese vnguis, aut in binos pedes, velut vrsus erecta, aut in dorsum proiecta. Vsu in-

interdum venit, vt postquam feram aliquam, subinde tygridem quoque, vnguibus corripuerat, enecet; malitque disseccari, vel cum semel apprehensa bestia perire, quam ex potestate sua eandem dimittere. Nonnunquam tamen periculum euitatura, arbores conscendit, seque de eis cauda suspendit.

Numerantur animalis huius, quod America alit, quatuor species, quarum etsi duobus pluribus digitis sunt praeditae, pilisque variant: tamen, vt memoriae consulam, hoc loco indicandas putauit.

1) *M. Didactyla*, (Tamandua, seu Coaty) reliquis minima, vtpote cuius magnitudo vix octo excedit pollices, quodsi caudam, eiusdem fere longitudinis, excipias.

2) *M. Tridactyla*, (Tamaudua Guacu), priore nonnihil maior, cauda villosa, mammis octo.

3) *M. Iubata* omnium maxima, cum sit ad 4 pedes longa. Rostrum habet protensum, gracile, oculos paruos, os minusculum, linguam chordae crassiori similem, vltra duos pedes longam, pilos murini coloris nigricantes, caudam pilis longissimis, planis, nigris iubatam, quam agitatur irata, et dum pluit, loco tegetis, dorso obtendit.

- 4) *M. Tetradactyla*, sesqui pedem longa, cauda pari ferme longitudine, tenui, pilosa, sed apice nuda, qua interdum de arbore pendet.

§. 31.

Quadrupes, qui ternos haberet digitos, (Tridactylus) est solus

Bradypus, nonnullis a forma, *Archopithecus*, aliis a tarditate, *Pigritia* dictus, *Ignauus* item, et *Tardigradus*, Brasiliensibus, a voce, quam ingeminat, *Ai*; germ. das Faulthier, hungar. Rest-Kutya; Slau. Leniwy Pes. Magnitudine est canis mediocris, facie buboni, aut potius simiae propemodum similis, sine auribus, collo in longitudinem protenso, cauda breui. Figura miserabilis; pedes anteriores, posticos excellunt altitudine; utriusque sunt unguibus magnis ornati; at vel hac de re animal tardigradum, quod vix 50 passus, intra diem, rependo superat, in arborem, cuius foliis nutritur, ascendit saepe biduum; de qua se interdum, ne diu serpere debeat, impetu deiicit, praecipitatque. Ut imbres metuit, ita potu abstinet, quin cibo quoque vel toto mense; ut plerique sibi ex vano persuaserint, animal hoc aere solo, quem haurit omnino auidissime, viuere. Ad velocitatem nullatenus adi-

adigi potest, natura ad ignauiam proiectum animal, somno praeterea nimis deditum. Est nihilofecius armatum in hostes, quos si comprehendat, vt Myrmecophaga, vnguibus tenet tamdiu, quam emoriatur. Id si efficere nequit, lacrymis, et doloroso adspectu, si non bestias, saltem homines permouet, ne sibi noceant. Noctu perhibetur *ba, ba* ad Musicorum chordarumque sonos cantare, cuius melodiam videas apud CL. SCHOTTVM, in *Physica curiosa*. p. 909.

Deprehenditur huius animalis alia quoque species didactyla, quam *Vnau* vocant, sine cauda, magnitudine sciuri, auriculis latis, pilis ferrugineis, vndulatis, iisque mollibus. Non in nostra Hungaria, sed in Ceylonia habitat insula.

§. 32.

Quaternis digitis quadrupedia (Tetradactyla)
haec fere fuerint:

- 1) *Hyaena, Lupus marinus*, quam ad canis genus referri videas, etsi cum Mele coniungendam iudicet CL. SCHREBERUS. Certe magnitudinem adaequat canis maioris, tametsi faciem collo crasso, apri, aut lupi ostendet. Auriculae ei sunt erectae, longae, acutae, nudeae; pili hirsuti, albi, nigris apicibus, fere vt lupi, cauda longius pilosa,
in-

interdum annulis fuscis distincta. Animal crudele, et ferox, quod ex insidiis plerumque, vel leonem adgreditur, et sternit. Humanis inhiat cadaveribus, quae egerit quandoque ex tumulo: deficiente tamen carne, et radicibus, palmarumque ramis saturatur. Quicquid irritata dentibus corripit, tenet ea pertinacia, ut nec cum vitae periculo amittere velit.

Fabulati sunt veteres, utramque Hyænis esse naturam, alternis scilicet annis mares, alternis foeminas fieri, ac sine mare parere; sermonem praeterea humanum, pastores inter, assimulare, nomenque iam huius, iam alterius addiscere, quem euocatum foras laceraret; vomitionem porro hominis imitari, ad sollicitandos canes, quos inuaderet; oculis mille inesse varietates, atque mutationes colorum; umbrae eius denique contactu canes obmutescere. Certe inimicitiam, cum Pantheris non solum, ubi vita superat, gerit; sed exanimata quoque talem se praebet, ut si pelles utriusque suspendantur simul, decidere pili videantur Pantherae. Venatores eam, inter alia, cantu, atque tympanorum sonitu delinitam, laqueis iniectis, capere solent.

II. *Cauia*, ostendit supra pariter ac infra, duos dentes primores, lanianos nullos,

vti

vti nec caudam, certe perbreuem. *Species* huius:

1. *C. Porcellus*, seu *Cuniculus Indicus*, quibusdam *Mus porcellus*, das Meer-schwein, Tengeri-Difznó, Morské Praša. Longitudo corporis ad 11 pollices, capite rotundo crassiore, rostro obtuso, labio, quod infra est, brevior, quod superius, fisso nonnihil, naribus minimis transuersis, oculis modice prominentibus, auriculis brevibus, atque rotundis, collo itidem breui, cauda nulla, corpore pulchre rotundo, pedibus non magnis. Inquietum animalculum, grunniens, prolificum, quum bimestri quolibet 4 — 10. pariat, et mense secundo adolefcit, frigoris inter alia impatiens, rattorum hostis, vorax, aquae parcissimum. Alitur porcellus hic, ex America in Europam translatus, passim in domibus, cuius carne plerique vtuntur, porcinae instar.

2) *C. Aperea*, die Brasilianische Maus, magnitudine priori fere similis; *Capensis*, abdomine amplo; *Aguti*, corpore ex rufo fusco, ventre flavescente; *Acouchy*, corpore oliuaceo; *Leporina*, corpore supra rufo, parte inferiore albo; et *Paca*, pedibus pendaetylis, colore fusco, albo, et flavescente; in America omnino, at vix in Hungaria nostra reperiunda.

III. *Glis*, si dentes quidem respicias, *Caviae* perfimilis: est tamen multis modis dispar. *Species*:

- 1) *G. Marmota*, aliis *Mus Marmota*, (Alpinus) das Murmelthier, Hauassl-Hörtsög, Boffuk, polon. Bobak, cati magnitudine, formaque pene simili, collo tamen crassiore, caudaque brevis, et pedibus pilosis admodum, vnguibus longis, acutis, auriculis fere truncatis, colore prope rufescente. Victitat insectis, radicibus, vegetabilibus, — — quae palmis ori admo- vet, sed delectatur maximopere lacte. Dum pascuntur aliae, vna agit vigi- lias, quae vbi periculum imminere sentit, voce acuta, fistulae simili, si- gnum dat fugae. Incedit saepe erecto corpore; et dum laetitiam indica- re vult, murmurat. Aestate bestiun- culae isthaec hybernacula conficiunt, introitu duplici, quorum altero quis- quilias egerunt. Sternunt aliae gra- mina, colligunt aliae, ex his nonnul- lae in tergo prolapsae, extentis in altum pedibus, traharum formant spe- ciem, quas caeterae, postquam gra- minis secti, aut mosci, tanquam cur- rui, imposuerunt fatis, cauda appre- hensa trahunt in specus suas, quas mi- ra exponunt arte. Totam dormiunt hyemem, in formam glomeris con-

voluti, et quasi penitus congelati, vt nec diffecti euigilent; calore tamen, vitam, acutum fistulando, produnt. In autumnno pinguescunt maxime, quo per hyemem vivere possint. Cicurati Glires Marmotae varias percipiunt artes, quorum opera, Sabaudi quidam, et in caminis perpurgandis vti perhibentur. Reperiuntur passim ad montes Carpaticos, pelle optima, et carne esculenta. Profecto Itali veteres, Varrone teste, eam in deliciis habuerunt. De modo eos capiendi, vide, sis, GASP. SCHOTTVM, Phys. curios. pag. 1038.

- 2) *G. Cricetus*, aliis *Mus*, der Hamster, (Kriech) Hörsög, minor cato, bucca vtrinque saccis instructa. Mystaces nactus est nigras, rotundas auriculas, colorem subrus nigrum, lateribus rufescentibus, maculis vtrinque tribus albis. Bestiola est celer, iracunda, mordax, audaciaque tanta, vt vel bubus penes latebras suas transire volentibus, resistat, et aurigam se petentem, scuticae innexa inuadat, vulneretque. Fodit caernas multiplices, aditu, qua obliquo, qua perpendiculari. Comportat in sacculis suis, pro hyeme grana selecta frumenti, saepe vnus modii mensura, pisa, fabas, aliaque legumina, et ea
- E
- di-

diuersis reponit cellulis, sed pullos quoque, quos supra sex, bis, vel etiam ter anniuersarie edit, separata alit specu. Capi solet, cum ob pellem subducturae inferuentem; tum ob ea, quae suos in usus collegerat. Reperitur in Hungaria.

- 3) *G. Citellus* (Mus Noricus) die Zieselratze, Üрге, Syfel, vulgo Sorex. Minor est criceto, rostro conico, naso nigricante, labio superiore bipartito, oculis sat magnis, sub collo verrucula, meatus auditui feruientes nudi, absque prominentibus auriculis, cauda longiuscula, valde pilosa, pelle variis coloribus distincta, inprimis fusco, albicante, luteo, ferrugineoque. Dum incedit, vel repere videtur, vel cursu celerrimo saltare. Cibum ei variae subministrant plantulae. Fodit locis campestribus antra, quae interne dilatata molliter sternit, eaque viso hoste, inprimis Putorio, et Erminea, sono fistulante derepente ingreditur; in his, clauso ostio, hibernat, in Septembri pinguis, macer in Aprili. Caput lauat, ut catus: dum irascitur, grunit instar porci. Habitat, sicut prior, in Hungaria passim, quem iuuentus infusione aquae infestat, capitque, ut pellem vendere possit, quodsi carne non semper uti. Non multum ab eo diffi-

fidet *Glis Terrestris Zemni* dictus, praeterquam, quod caudam habeat breviorrem, oculos minutiores, colorem autem murinum. Reliquas species in genere murium indicandas, lege, sis.

§. 33.

Pedibus tandem quinis (Pendactyla) *quadrupedia* sunt:

L. Lepus. Dentes primores habet vtrinque duos, quorum superiores sunt duplicati; caret lanariis. Huius *Species*:
 1) *L. Timidus*, vulgaris, der Hase, Nyúl, Zajacz. Etsi animal notum satis: tamen observandum tyronum gratia, esse ad duos pedes longum, eadem fere ubique crassitudine, oculis prominentibus maiusculis, membrana nictitante instructis, somno apertis, naribus, quas modo huc, modo illuc torquet, labio superius fisso, colore cinereo, rufescente, nigro intermixto, abdomine albescente, cauda nigra superne, alba subtus, pedibus posticis, quos decussatos nactus est, longioribus, quam priores sunt. Victitat radicibus, herbis, ramulis fruticum, segete, ole-ribusque; dum fame premitur, hyeme praesertim, arborum quoque corticibus. Si quod, hoc certe animans, omnium exponitur iniuriis. Homo, accipiter, canes, lupi, aquilae — —

vitae eius nunquam non infidiantur. Spes ei ſalutis in pedibus, queis ante caeteros valet, quamuis et aliis vtatur fraudibus, ſic ſaepe in eiusdem coloris glebas ſe occultat. — Parit intra menſem, (tres, aut duos) adoleſcit vno. Dormit apertis oculis, auribus in dorſum reclinatis, ſedibus incertis (hyeme apriciora loca deligit, aeſtate borealia) in quas, ne a venaticis inueniatur canibus, ſaltu maiore ſefe coniiicit. Carne eius delectamur, cumprimis ſuilla temperata. Pellem emunt plurimi, cuius certe ex pilis optimi petaſi, et praeſtantia conficiuntur tibialia. Nec id obſervatu indignum, lepores montanos, grandiores eſſe iis, qui in planitie degunt; alpicos vero colore albo, ſicut et boreales in Grönlandia. Sed ſunt nigri quoque, immo viſi etiam teſte *Kleinio* et *Mayero*, viris doctiſſimis, cornuti. Americanos inter Iauanenſesque exiguum intercedit diſcrimen.

- 2) *L. Cuniculus*, das Kaninichen, (Könighaſe), Tengeri - Nyúl, Králik, (Morsky Zajacz). Agit cuniculos, inde et nomen indeptus. Hunc, qui oculis uſurpauit, timido minorem haud negauerit. *Ferus* eſt colore fuſco, cinereoque; *domesticus* vario: inuenitur enim candidus, niger, diſ-

color. Pellis bona; caro plerisque sapida. *Angariensis* differt pilis longioribus: *Argenteus*, pulchrioribus: *Ruffus* eo, quod sacco dorsali, caput oculat, et altero infra gulam, pro pedibus anticis vtatur. His adde *Tolaum* Gmelini —

3) C. *Dauricus*, *Ruffis Talai*, cauda se ab aliis distinguit longiore, gula nigra: *Brasiliensis* defectu caudae: *Puffillus*, exiguitate, cum vix fit mure ratto maior, ad Wolgam habitans. Nonne est in Hungaria?

II. *Sciurus*, quem alii ad *Tetradactyla* referunt, dentes habet vtrinque duos, at lanianos, si recte videmus, nullos. Notissimus est:

Sciurus vulgaris, das Eichhorn, (das Eichhörnchen, das Eickatzel) Mokus, (Evet) Wewericza, (Wewericzka) bestiola aptitudine delectabilis; tenui quidem, et gracili, robusto nihilofecius corpore, alacrique ingenio praedita; oculis maioribus splendentibus, auriculis barbatis, colore rufo, et fusco, in pectore tamen, et ventre fere albidus. Cauda excellit pilosa, cuius ope dum eam expandit, transuolat ex vna in aliam arborem, solis in ardore ea sese obumbrat, ac, quum amnes tranat, cortice conscenso, pro velo vtitur, cibum ore portans. Longitudo sciuri vix

1) S. *Araneus*, seu *Mus Araneus*, die Spitzmaus, Földi-Egér, Nemecka Mys, minor aliquantulum mure musculo, rostro etiam acutiore, longioreque, ventre sordide albo. Vt alii mures, cellas promorum infestat. Occiditur quidem a felibus; sed quia venenatus est, sicut Rattus, ab eis non editur, nisi summa in fame. In vita conseruanda videtur esse desidiosus; inde prouerbum: *Sorex suo indicio periit*.

2) S. *Cristatus*, et *Aquaticus*, figura corporis, moribusque talpae, at dentibus Sorici similiores. Habitant in America Septentrionali.

3) Praeter haec inuenitur *Sorex minutus*, rostro longissimo, sine cauda; S. *Puillus*, auriculis rotundis, cauda breui; vt *Daubentonii*, qui apud nos ad aquas, in fissuris rupium habitat, et *Murinum* praeteream.

4) Ad haec *Sorex Brasiliensis*, fuscus, dorso striis tribus nigris ornatus, dignus memoratu, cum S. *Moschato*, longitudine quatuor circiter pollicum. Atque hic quidem habitat tam in Lapponia, quam ad Wolgam, falso castorum generi adscriptus.

IV. *Manis*, dentes, vt Myrmecophaga, a qua scilicet solo vestimento differt, habet nullos, linguam, vt illa, teretem,

os anguſtum, corpus ſquamis tectum, mammas duas pectorales. Animal exoticum, quod diuiditur in *Brachyuram*, longitudine ad 8 pedes, cauda prope ſimili, quae in India, infectis, vermibus, et lacertis victitat; et *Macrouram*, cauda corpore longiorem, quae licet eiusdem ſit naturae, multo tamen priore minor. Incola Africae, et Americae.

V. *Dasypus*, ſeu *Armadillus*, *Cataphractus*, *Tatus*, das Gürtelthier, inſtruetus 7 aut 8 dentibus molaribus, absque primoribus, laniariisque: lorica oſſea oppertus. Figura prope porcina: potat multum: terrefactus conglomeratur, quo facto, ob ſetas auctiores difficulter vulnerari poteſt. Habitat in Hungaria quoque, vid. CL. KLEINIUS p. 87. (der Sammlung merkwürdigſter Naturſeltenheiten des Königreichs Ungarn.) De caetero viſitur *tricinctus*, ob cutis contractionem, pedis vnus cum cauda; *quadricinctus*, Testudinatus porcellio; *Sexcinctus*, magnitudine cati; *Septemcinctus*, Aiatochtli, Erinaceus lorica-tus, corpus 10 pollices longum, cauda pollice breuior; *Nonemcinctus*, longitudine 2. pedum; *Duodecimcinctus*, maximus ſui generis; et *Octodecimcinctus*, corpore decem, cauda ſeptem digitos lon-

longa, conf. *Schotti* Phyc. curios. l. 8. c. 3. p. 911. sequentibus.

VI. *Mus*. Dentes primores vtrinque duo; inferiores subulati, laniarii nulli, pedes digitati, cauda gracilis, subnuda. Genus hoc multas complectitur species, palmis et plantis inter se nonnihil discrepantes, quae omnes emolumentum parum, damni plurimum adferunt. Praecipuas breuiter attingemus.

1) *Mus Rattus*, Glis vulgo, die Ratte, Patkan, (Gözii, Malom egér) Potkan, rostro praeditus acuminato, auriculis subouatis, digitis compressis, cum unguiculo pollicari; colorem habet superne vel nigrum, vel griseum, subtus magis cinereum. Animal noxium, lasciuum (parit pluries in anno, ad sex vel septem) et crudele; saeuit enim interdum in propriam quoque speciem. Referrī huc potest:

a) *M. Surmolottus*, seu *Rattus migratorius*, qui in Anglia ante ann. 1736, et Parisiis, teste Cl. Buffonio, viuis erat. Est ille cauda longissima, supra dilute fuluus, infra albicans. Reperitur in Germania; numne et in Hungaria?

b) *Mus Migratorius*, ratti magnitudine, rostro crasso instructus, crumenis buccarum, ad humeros vsque protensis. Auriculas habet reclinatas, ouales;

les; caudam brevissimam. Habitat ad Iaikum, nonne apud nos quoque? Dicitur is ex desertis Siberiae magno erumpere numero, insequente mox incredibili vulpium multitudine, vid. CL. ZIMMERMANNI Zoologia. p. 513.

c) *R. Didelphis*; die Beutelratze, Zackskó egér, Mellecny Potkan, Mus Americanus, magnitudine felis, rostro oblongo, magnis auriculis, rotundisque, corpore superne fuluo, subtus albescente; cauda mediocre. Incedit calcaneis, scandit arbores, quarum feram ramis cauda adplicat, et vibrando in proximas traiecit: mortem simulat capta; parit 4 — 6. pullos, qui territi, imprimis saccum abdominalem intrant. Varietates huius sunt: *Didelphis orientalis*, *Philander*, *Murina*, *Dorsifera*, et *Brevicaudata*.

2) *Mus Domesticus*, *Musculus*; die Maus, Egér, Myfs, minor ratto, absque unguiculo pollicari, colore griseo, interdum et albo, oculis aurantiis. Est polyphagus, de caetero timidus, et cautus; siquidem non longe a suo foramine abit, et primo excitato strepitu, illico fugit. Parit 7 - 12. Delectatur musica: praeda multorum: pellitur ebulo. De hoc *Avicenna* l. 2. Tract. 2. c. 498. *Sanguis eius*, inquit, *eradicat verrucas* — — *Si bibatur ster-*

*stercus muris cum thure, et aqua mel-
lis, frangit lapidem.*

- 3) *Mus Agrarius*, die Ackermaus, Mezei - Egér, Polnj Myšs, paulo subtilior domestico, quo feles minus delectantur.
- 4) *Mus Syluaticus*, die Waldmaus, Erdei - Egér, Lesnj Myšs, cauda mediocri; corpore cano, intermixtis pilis nigricantibus, pectore flavescente, abdomine albedo. Huc et *Auellanarium* retuleris.
- 5) *Mus Amphibius, Aquaticus*, die Wasser- ratte, Gati - Egér, Wodnj Myšs, crassior, etsi non longior mure ratto, auriculis paruis, naso crasso, oculis minutis, pilis nigricantibus, admixtis ferrugineis, ventre griseo; quamuis detur et albus. Victitat pisciculis, ranis, insectis, radicibus. Bene natat atque urinatur; habitat apud nos passim.
- 6) *Mus minutus*, die Zwergmaus, Kis - Egér, Malá Myšs, vix dimidia vulgaris mole, corpore griseo lutescente, subtus sordide cano. Habitat tam ad Wolgam, quam in Hungaria.
- 7) *Mus striatus et volans, Iaculus*, item, seu *Mus Aegyptius*. Atque hic quidem par est magnitudine vulgari nostro: at incedit bipes, super pedum plantis, salitque ad duos passus, cauda opitulante: cibum palmis ori admouet; nocte semper vigil.

VII. *Vespertilio*. Dentes inaequales; palmae corpore longiores, membrana inter digitos expansa ad volandum, mammae duae pectorales. *Vespertiones* — *minimam pro corpore vocem emittunt, peraguntque leues stridore querelas* — — *lucemque perosae. Nocte volant, seroque trabunt a vespere nomen.* Incessu sunt mirabiles, ob pedum structuram. Hibernant saepe gregatim, in antris, arboribus cauis, ruderibus, posticis pedibus, ut plurimum, suspensi. *Species:*

1) *V. Murinus*, die gemeine Fledermaus, Szárnyas - Egér, (Bör - Egér, Denevér) Netopyr, (Kridlatá myš, Hazir, Pirdak) cuius magnitudo est plus minus 2 $\frac{1}{2}$ pollicum, rostrum oblongum, maxilla superior inferiore breuior, auriculae rotundae, color murinus, subrufus etiam, subtus palide griseus. Siluestris non nihil variat. Parit vterque duo.

2) *V. Auritus*, die langöhrige Fledermaus, Hozszúfűlő, Szárnyas - Egér, Dluhoušny Netopyr, priore semipollice minor, naso simo, auriculis fere longitudine corporis, tenuibus, colore e flauo canescente, subtus ex flavescente, albidoque griseo.

3) *V. Lardarius*, seu *Noctula*, die Speckmaus, tantus velut murinus; colorem tamen, ex rufo, et cinereo

mixt

mixtum habet; lardum in Hungaria furatur: *Serotinus*, die blasse Fledermaus, membrana nictitante, minor noctula, corpore ferrugineo fusco; *Pipistrellus*, die Zwergfledermaus, omnium minimus; et *Barbastellus*, das Kurzmaul, rostro breuissimo, buccis tumidis, pilosisque, naso plano, auriculis approximatis, vt frontem tegere videatur, corpore supra fusco, subtus mixto ex fusco, et griseo. Habitat in Gallia; ignoro, num in Hungaria?

4. *V. Equinus*, seu *Ferrum Equinum*, rostrum nactus crassum, foliolum supra labium superius, et nares, forma feri equini, corpus ex rufo cinereum, subtus albicans.

Extra Europam reperiuntur *Vespertilio*nes, *bispidi*, *picti*, *nigritae*, *mossi*, *cephalotes*, *lepturi*, *boreales*.

Quid obstat, quin huc referatur *Pteropus* exoticum animal, eiusque variae *Species* in his:

a) *V. Vampirus*, *Vespertilio ingens*, *admirabilis*, der fliegende Hund, Sciuri magnitudine, rostro satis longo, colore diuerso, oculis magnis, naribus parum diuisis. Gregatim volando, saepe aerem obscurant in India. Mordeat vehementer, ac foetet; fors *Harpypa* veterum.

b)

b) *V. Spectrum*, sex fere pollicum, naso perlongo, digitis quatuor, membrana connexis, unguibus acutis, cauda nulla. Habitat in America, quin et in Hungaria nostra; dicitur sanguinem dormientium nocte fugere, et ne expergesiant, alis, instar flabelli, amoenam efficere auram.

c) *Pteropus Spasma*, caudatus, naso foliato, obcordato, ut *Linnaeus* scribit; aliis: *Glis volans ternatanus*.

VIII. *Talpa*, dentes habet superiores sex, inferiores octo, ex lanariis unum maiorem, quatuor minores, molaribus gaudet acuminatis. *Species*:

1) *Talpa Europaea*, der Maulwurf, Vakandok, Krtice, (Krt) cuius longitudo est ad 5 pollices, cauda brevis, sed crassa, oculi minuti, aures fere nullae, sensu optimo; corpus aequale, os suillum, pedes antici, quasi manus humanae, fossorii, postici minores, quibus terram egerit; pellis bona. Habitat ubique, si frigore nimio adstricta exceperis loca. Olfactu gaudet fortissimo. Victitat vermibus, insectis, et radicibus, hortis proin, ac pratis infesta. Liceat huc adscribere, quae *Plinius Hist. Nat. l. 8. c. 29.* memoriae prodidit, ubi: *M. Varro* inquit, auctor est, a cuniculis suffosum, in Hispania oppidum; a *Talpis* in
Thef-

Thessalia; ab *vanis ciuitatem*, in *Gallia*, *pulsam*; ab *locustis in Africa*; ex *Gyaro*, *Cycladum insula*, *incolas a muribus fugatos*. —

Caeterum reperitur *Talpa* albo colore maculata, imo tota alba, eaque vel in nostra *Hungaria*.

2) *T. Americana*, *versicolor*, cum et cinereum, et rufum, nigricantemque purpureo mixtum habeat colorem.

3) *T. Asiatica*, seu *Siberica*, pariter *versicolor*, sed haec quidem sine cauda. De his speciebus notum proverbium: *Talpa coecior*. Huc referatur velim:

a) *Spalax maior*, 8 pollicum, capite pyramidali, naso rotundo, dentibus apertis, oculis grano papaueris similibus, nigris, qui nonnisi cute detracta, detegendi; auriculis nullis, meatu auditorio pilis tecto; collo corpori adhaerente, trunco cylindrico, dorso subgibbo, cauda vix adparente, pilis cinereis, apice, rufescentibus; naso cute nigra tecto, in fine albescente. Vox pipiens. Habitat ad *Wolgam*, nonne ad *Tibiscum*, *Vagum*, et *Danubium*?

b) *Spalax minor*, rostro abbreviato, similis *muri amphibio*, vid. *ERXLEBEN* p. 379. sequentibus.

IX. *Erinaceus* habet dentes primores superiores duos, distantes, inferiores totidem, sed propiores; lanianos vtrunque duos recumbentes; corpus spinis tectum. *Species:*

1) *Er. Europaeus*, der Igel, Tövifes-Difznó, (Sündifznó), lez, (Geza) longitudine corporis decem pollicum, cauda vnius, rostro vel suillo, vel canino (illi, non hi, comeduntur) auriculae latae, oculi parui et nigri, corpus setis tectum, colore vario. Respectu rostri, de quo memineram, dispescitur, *Erinaceus*, in *caninum*, et *Suillum*. Dum hostes aduertit, formam in globi se contorquet, nec ita, sine vulnere attingi potest. Vescitur bufonibus, vermibus, insectis, radicibus, sed pomis syluestribus inprimis, quae in cumulum actus, setis, infigit, ad cauernas deportanda, quae foraminis angustia decussa, vltro in specum deuoluuntur. Reperitur apud nos passim; parit ineunte aestate, plus minus quatuor.

2) *E. Sibericus*, auriculis planis, naso simplici, Europaeo haud impar. Inuenis *Inaurem* quoque; sed *auriculis* etiam *pendulis*, quem Malaccensem vocant. Non sine causa huc adnumeratur.

Hystrix, das Stachelschwein, fetis, et grunitu cum sue conuenit, similior Erinaceo; vt tamen corpore, ita spinis, quae in dorso ad 15 pollices excrescunt, maior. In globum contractus, ne leonem quidem metuit. Habitat in Asia, Africa, et America. Est vero *Hystrix*, de qua scribimus, vel *cristata*, vel prehensibilis, vel *dorsata*, vel *macroura*. Vid. ERXLEBEN in Mammal. p. 340. sequentibus.

X. *Mustela*, quasi mus longior. Dentes habet superiores sex, totidem inferiores, linguam laeuem, caudam sat bene longam, pedes fillos. *Species*:

1) *Mustela vulgaris*, utpote quae circa domos oberrat, das Wiesel, Menyét, Lasyca, corpore 7 pollicum circiter, ex rufo fusco, subtus albo, macula nigra pone oris angulos. Timida, et tempestatis praesaga; hinc saepe catellos, ex nido priore, transfert in tutiorem. Inimicissima serpenti, et muribus. Morfu nocet valide. *Hanc* tamen, vt *Auicenna* scribit, *effugat odor rutae*.

2) *M. Putorius*, vulgo *Viuerra*, der Iltis, Görény, (Giriny) Tchor, cati magnitudine, at subtilior, colore ex flauo nigricante, cauda fusca, pilosa. Praedatur noctu Gallinas — — cuniculos, auiculas, oua. Foetorem

F

emit

emittit intolerabilem, quo vel prae-
dae insidiatur. Degit intra lignorum,
lapidumque acervos, in sylvis prae-
terea, et horreis. Capitur vario mo-
do, partim quod rei domesticae nocet;
partim quod pellis inferuit vsui.

3) *M. Martes*, der Marder, Nyest, Kuna, longa plus minus 19 pollicum, auribus breuibus rotundis, oculis fulgidis, naso prominente, pilis profunde castaneis, splendentibus, gula petoreque flavis. Vescitur talpis, sciuris, auiculis, muribus. Degit in rupibus, fagis, et abietibus, inde, et coloris, et denominationis varietas. (Stein - Buch Edel - Tannenmarder, Slavis, Skalná, a Lesková Kuna) Alibi quam in Hungaria frequentior; vtv et heic passim reperiatur.

4) *M. Furo*, seu *Sylvestris*, minor Putorio, cum quo coit, oculis rubicundis, colore pallidissime flauo. Deliciae eius sanguis cuniculorum.

5) *M. Zibellina*, *Sobella*, der Zobel, Nyuszt, Sobol, longa 18 poll. cauda 12. pilosa admodum, colore obscure fuluo, (datur et albo, flauicanteque) gutture cinereo, fronte albida. Habitat in Siberia, rarior in Hungaria. Latet in cauernis, aut sub arborum radicibus; nidum saepe in arboribus parat, vt Martes. Dicitur ex

ar-

arbore in arborem, instar Sciuri, salire. Victitat aestate sciuris, leporibus, — — autumno baccis; hyeme auiculis. — — Parit 3—5, quos supra mensem lactat. Pellis nigra pretiosissima, alba rarissima. Americana Europaea, vel Asiatica maior.

6) *Mus Erminea*, *Mus ponticus*, das Hermelin, Pegymet, Hermelin, vulgari maior, corpore pallide fusco, alba gula ventreque, cauda subnigra. Habitat in siluis betulinis, et locis vliginosis, in nostra etiam Hungaria, Pellis multo pretiosissima.

7. *M. Foina*, eadem, quae saxatilis, et fagina, quae in campestrem, et domesticam diuidi solet; gutture albo et flauo distinguitur.

8) Habetur quoque *M. Barbara*, atra, collo subtus alba macula, vt plerique nigri apud nos cati, distincta, in America habitans; *Galera* tota fusca, in Asia; *Canadensis*, colore ex fuluo, in nigrum degenerante, pectore macula alba notato; *Sarmatica*, colore fusco luteoque varia; *Sibirica*, fulva palmis, plantis hirsutissimis, quam Russi *Kulonok*, vel *Chorok* vocant; et *Niuallis*, Suecica corpore albo.

XI. *Vierra*, non idem, quod vulgo putatur; animal exoticum, dentibus primo-

ribus vtrinque sex, vnguibus exsertis.
Species hujus sunt :

- 1) *Ichneumon*, *Mus Indicus*, *Mustela Aegyptiaca*, die Pharaonsmaus, magnitudine felis, specie muris, pilis albidis, et griseo nigricantibus, cauda longitudine corporis, pollice a reliquis digitis distincto. Incedit calcaneis; vescitur herbis, serpentibus, muribus, ovis crocodili, in quem naturali fertur hostilitate, ac dum Trochilus reliquias escae, ex dentibus, sculpuragine amoene titillante, eximit, et hic, adperto ore, obdormit, in ventrem inuolans, visceribus concisis, aduersarium hunc enecat. Repertur in India, et ad ripas Nili.
- 2) *V. Genetta*, die Gennettkatze, Janot, tanta, vt felis, rostro tamen acuto, colore nigricante, cauda annulis octo nigris, totidem albicantibus instructa. Habitat in Oriente, Hispania. — — Pellis pro fimbriis adhibetur, cuius praestantiae felium Hungariae nigrarum parum cedit.
- 3) *V. Fossa*, die Biesamkatze, priore minor, corpore cinereo, mixto rufo, lineis nigricantibus. Inuenitur in Africa, et quibusdam Asiae insulis.
- 4) *V. Zibetba*, die Zibethkatze, longa vltra duos pedes, pilis cinereo nigroque colore vndatis, gutture, pedibus,
et

et ventre nigris. Patria ei est Africa, et Asia, nutritur tamen et in Belgio.

5) *V. Putorius*, das Stinkthier, nigricans, lineis quinque dorsalibus parallelis, mustellae putorii magnitudine. Irritata halitum foedissimum suffocantem edit, et in globum contorta urinam spurcissimam excoecantem, se defensura ad 18 pedum distantiam eiaculatur. Vestes tali spurcicie, ac foetore pollutae, purgantur non alias, quam si die toto terrae infossae, maneant. Caro fit sapida, quod si cutis in tempore detrahatur, vesica exsecta. Habitat in America, et nec homines, nec feras valde metuit.

6) Super haec in America reperitur, *V. Nasua*, rufa cauda, albido annulata; *Narica*, subfusca, cauda concolore; *Vulpecula*, castanea, subtus flavescens; *Mephitis*, dorso albo, linea longitudinali nigra; *Zorilla* albo nigroque variegata; *Capensis* nigro dorso griseo albo marginato, foetidissima. Inuenitur ad Caput Bonae Spei.

XII. *Canis*, habet dentes primores sex, laterales longiores distantes, intermedios lobatos, inferiores sex itidem, et laterales lobatos; laniarios solitarios, incuruatos; molares plus minus septem,

Colore, magnitudine, cauda, et moribus variat. *Species* eius sunt:

- 1) *Canis Familiaris*, der Hund, Eb, (Kutya), Pes; foemina, die Hündinn, Nyöstény - Kutya, Suka; catellus, das Hündchen, Külök, Shtena. Vorat carnes, panem, esculenta varia, raro olera, et fructus. Resorbet eiecta; potat lambendo: mingit saepius, mas latus versum, foemella antice incurvato. Etsi velociter interdum currit: rarissime tamen sudat; utitur, ubi incauit, linguam prae calore exerat. Adolefcit annuo tempore: parit catellos, eosque coecos ad 4 — 10, mares cani, foemellas matri nonnunquam similes. Fidissimus omnium, blandus, vigil, cautus, saepe, quum praecurrit, cumprimis in biuio, respicit, docilis, agitatur subinde veru, trahit caros leuiore, et Romae, Io. FABRI visus mendicorum oculorum lumine captum, ostiatim duxisse. In Aegypto ad Nilum, quod nouit Crocodilos sibi insidiari, fugiendo carptim aquam haurit; inde prouerbiu: *Vt canis ad Nilum.*

Tametsi mendicat domi ad mensam, et in furto deprehensus timet: tamen in aula audax, et quasi dominus versatur. Mendicos, velut praefagiret sibi cum eis de esca certamen fore,

maxime allatrat, laceffit ignotos. Sagacitate, et memoria pollet admirabili; quando vestigia perdit heri sequitur, dum inuenerat, ac verbera semel accepta, longissima item itinera recordatur: noctu imagines rerum repetit latrando.

Est praeterea amore erga heros, constantia, et obedientia prorsus singulari. Apud *Plutarchum*, *Aelianum*, alios, vt recentiores praeteream, legimus, de cane triduum, domino occiso adfistente, ac homicidam deinceps prodente. conf. *Plinius* l. 8. c. 40.

Vt huius modi res in canibus omnino laudandae: sunt nihilominus, quae eosdem reddunt odiosos; inter alia obscenitas, ingluuies, iracundia, inuidia, — — in fene pigritia; cum sibi vel aures a muscis perforari patiatur. De caetero durissimae est cum homine naturae, cum quo vel isthoc, caetera vbi nulla fere sunt animalia, habitat orbe scilicet in vtroque, eiusque in omnibus, quaqua patet, partibus. Certe, vt homo, ad naturalem communitatem factus esse videtur. Sacer olim Aegyptiis, hodie Iaponensibus, execrabilis Mahomedanis; victima Anatomicorum, varia propter experimenta,

Olim Graeci, et Romani, hodie complures Asiae, et Africae populi, carne vescuntur canina. De morfu canis rabiosi ex veteribus nonnulla praescribunt, *Aristoteles* in *Histor. animalium*, *Plinius* l. 8. c. 41. *Auicenna* l. 2. Fen. 6. Tract. 4. c. 4 — 9.

Canum varietates hae fere fuerint:

- a) *Canis Domesticus*, der Haushund, (Schäferhund), Komondor, domacy (duorny, pastyrsky) pes, quem in pecuarium, et villaticum dispesci videas. Hunc si vis habere bonum, vt rei rusticae auctores praecipiant, elige amplissimum corpore, vasti latratus, canorique, colore atro, vt prius auditu furem, dein etiam adspectu terreat, de nocte haud facile adpariturus, nigris, vel glaucis oculis, acri lumine radiantibus, latis armis, moribus neque mitissimis, neque trucibus; quod illi furem adulantur; hi etiam domesticos inuadunt. Nec tamen multum refert, an corporibus graues, sint, et parum veloces, cum inter septa consistere debent.

Pecuarium vero canem oportet esse et robustum, et celerem, vt gregi inhiantes hostes arcere valeat, colore imprimis albo, quominus noctu pro lupo, cum hic infidiatur pecori, interimatur a pastoribus. Villosi maxime laudantur, quales in Hungaria, praesertim ad Rabbam

bam inueneris, utpote, qui et robore, et magnitudine caeteros anteeunt. Quod reliquum est, canis domesticus habet quidem caudam recuruatam, ad non semper, ut quidam affirmare visi sunt, sinistrorsum.

b) *C. Molossus*, der Bullenbeißer, (der Fleischhackerhund), Szelédek, Máfársky Pes, domestico si non maior, certe crassior, labiis pendulis, par Anglicano, trux, si incitetur, caetera mitis.

c) *C. Sagax*, der Jagdhund, Kopo, Koppow, labiis, et auribus latis, digito spurio ad tibias posticas, latratu iam acuto, iam profundo, et graui; prior, fera si proxima sit, intenditur, acceleraturque. Surripit, quod potest, ventri ut obediat.

d) *C. Aquaticus*, der Budel, rostro breui, auriculis latis, corpore, ob pilos longos, et plerumque crispis, crassiore, pedibus minutis. Huc retuleris *Equarium*, quod fideliter equisonibus seruit, *Mauschel* vulgo dictus.

e) *C. Fricator*, der Mops, Vetzere, Mupsl, caput habet quadratum, nasum breuem resinum, corpus torosum breue, aures pendulas, pilos minuscuros.

f) *C. Auicularis*, der Wachtelhund, Vizla, capite crassiore, cauda truncata, pilis breuibus, ut plurimum albicans,

maculis nigricantibus, vel flavis, aut cinereis discolorius. Affas non comedit coturniceas. Hunc nonnulli *Pantherinum* canem vocant, alii iam *Bengalensem*, iam *Dalmaticum*,

g) *C. Graius*, das Windspiel, Agár, Chrt, capite oblongo, rostro acuminato, auriculis subpendulis, corpore tenui, abdomine maxime attenuato, dorso postice incuruato, cruribus tenuibus, et longis, cursu velocissimo. Reperitur in Hungaria diuersa magnitudine, et colore vario. Latrat rarius; lepores, vasta cum primis in planicie, facile adsequitur.

h) *C. Melitæus*, der Bologneserhund, Pumi, Pummel, varius, omniumque minimus, pilis mollissimis.

i) *C. Aegyptius*, cute, sine pilis, cinerea nigricante. Habitat in Guinea, sub zona torrida, ob calorem, sine dubio, nudus. Alias species canum, si placet, legas apud CL. ERXLEBEN, et tabulam genealogicam canum apud ILL. BVFFONIVM.

2) *C. Lupus*, der Wolff, Farkas, Wlk, maior ordinario cane familiari, capiteque crassiore, dentibus robustis, auriculis erectis, oculis oblique positis splendentibus, lucemque iaculantibus, ynguibus retractis incedens, vt felis. Pro coeli, aerisque temperie, vario in-

inuenitur colore. e. g. ex cinereo flavescente, vt in Hungaria, alibi, albo, nigro, luteo, pelle striata. Animal ferox, fame, quam diu perfert, in homines, imo propriam saeuit speciem, et saepe plures, quam pro ingluuie, occidit oues: fraudulentum, praedam vt plurimum a tergo adgreditur, ouile aduerso vento, ne canes odore excitet: carniuorum, quamquam veteres terra vesci tradiderant, quam saepe deglutit omnino, quo praedae inhians, grauius pondus habeat, sed egerit postea. Ignem metuit, tractum funiculum, strepitum validiorem, portasque, quas nunquam subit, sepes transfilit. Ineunte mense Decembri coit, intra 10. menses parit ad 5-9 catellos coecos: producit aetatem ad 15-20 annos. Viuus nocet: mortuus pelle, cuius odor infecta pellicit, (vti adeps terret equos) hominum inferuit vsibus. Habitat vbique in syluis, et arundinetis, hicque saepe gregatim. Anglia tamen venatione, lupis est liberata. An hodieque, verum sit, quod Plinius scripserat, *non esse scil. lupos in Olympo, Macedoniae monte, nec in Creta insula*, affirmare non audeo.

De caetero traditur, *Lupum Senegalensem* caeteros feritate superare; *Aegyptium* esse minorem aliis; *Ameri-*
ca-

canum minimum; *Kamcsatkensem* vero timidissimum. Lupum, et canem eisdem generis adferentem contra *Cl. Buffonium* legas, si collibet, *Cl. Zimmermannum* Zoologiae c. 1. Sect. 3. §. 3.

Ad luporum speciem praeter Hyaeenam, de qua actum §. 32. refertur *Thoes*, (Lupus aureus, Aristoteli Cervarius) der Zwerg - (Gold -) Wolf, minor lupo vulgari, capite fulvo, pilis cinereis, et nigricantibus distincto, gula alba, corpore ex griseo flavo, ventre pallide fulvo. Noctu cateruatim, numero ad 200, vicos ingreditur praedae causa. Vno sono edente, perstrepunt remoti quoque, ululatu incondito. *Conf. Aristoteles* Hist. Natur. l. 9. c. 44. ubi inter alia scribit: *Thoes cum canibus, et leonibus pugnare.* Habitat in India Orientali, et in Africa, boream versus.

- 3) *Canis Vulpes*, der Fuchs, Róka, Lischka, magnitudine corporis, par cani mediocri, erectis auriculis, ventre substricto, cauda longa, pilosa, gula alba, corpore flavo rufescente, ventre subalbido. Animal vt astutum, ita rapax; saevit enim in anseres, agnellos, gallinas, auiculas: infidiatur leporibus, quin et piscibus: pinguescit ut plurimum ovis, et mele. Dum cibus superat, terrae condit: fame pressa, vel ster-
- cora

cora vorat animalium; fecus vescitur cancris, buffonibus, Searabaeis, locustis. — — Parit 5 - 8. catellos coecos, interdum bis quoque per annum. Amat frigora, certe zonas temperatas. In terris borealibus offenderis, praeter griseas, et glaucas, albas etiam vulpes, in Tartaria, et China nigras, maximi pretii.

Vt tamen vulpium differentia, tanto clarius elucescat, notetur velim:

- a) *Alopex*, der Brandfuchs, vulgari minor, colore magis ex ferrugineo nigricante, cauda obscuriore, apice nigro.
 - b) *Lagopus*, (*Vulpes alba*, *Istatides*) pedibus leporinis, pilis vulpinis mollioribus candidis, sed cinereis quoque. Huc pertinet *Vulpes crucigera*, der Kreuzfuchs, cruce nigra in dorso, linea transversali per humeros distincta.
 - c) *Tbous*, der Surinamische Fuchs, colore griseo, subtus toto albo. Adde *Vulpem Virginianam*, et canem cinereto argenteum.
 - d) *Lycaon*, (*Vulpecula nigra*,) media intra vulpem, et lupum, corpore toto nigro, pelle pretiosissima.
- XIII. *Felis*, dentes habet primores sex, acutos, lanianos solitarios, linguam retrorsum aculeatam, pedes unguibus in-

stru-

structos retractabilibus. Huiusce numerantur *Species*:

I) *F. Catus*, isque

a) *Domesticus*, seu *Felis domestica*, quam Syriacam vocant, diè Katze, (der Kater,) Macska, (Bak - Macska), Kocska, (Katzur, Kot) pilis diuersi coloris mollioribus, blanda, docilis, callida, studiosa munditiei, dorso electrico, id est, si fricetur, nigra inprimis, in tenebris scintillante, ineunte aetate ludibunda, at in senectute somnolenta. Irata pilos erigit, fremit, arbores celeriter conscendit; in praedam intenta caudam mouet: leomurum; sed auiculis etiam insidiatur, nec cuncta spernit vegetabilia: contra quibusdam loco medicinae vtitur. e. g. Maro, Neputa, Valeriana. Clamando, rixandoque misere amat: pullos querula voce conuocat, et cum eis saepe ludit: videt de nocte, et venatur tanto securius: deiecta ex alto, in pedes, extenta cauda, decedit.

Catum Aegyptii olim pro Deo colebant, et ob interentum, multos Romanorum, Imperante Tiberio, vt *Diodorus Siculus* testatur, per seditionem neci dederunt.

Caeteris pilorum bonitate *Angorensis*, et *Hispanica*, antefertur, prior gaudet iuba densa, et pilo subtilissimo, se-

ferico aequiparando. Nec nostrarum, praesertim nigrarum, et albarum pel-
lis contemnenda. Caro a plerisque
populis comeditur.

b) *C. Ferus*, seu *Felis Sylvestris*, die
wilde Katze, Vad-Macska, Diwa
Macska, maior, vt omnes ferae, do-
mestico, pilisque longioribus, ex fla-
vo, albis griseisque striis decorata.
Huc refero *Catum Indicum*, quem *Ser-
val* adpellant, corpore supra fusco,
maculis nigris, ventreque albo. De-
git fere semper in arboribus, quarum
ex vna in aliam celeriter transilire
solet.

2) *F. Lynx*, der Luchs, Hiutz, Ostro-
wid, magnitudine vulpis, pedibus
breuioribus, cato perfimilis, cauda ta-
men non tam longa, apice atro. Pel-
le gaudet subducturis vtili, coloris
grisei, aut castaneo rufescentis, tigri-
nis maculis; inde saepe pro Pardi,
aut Tigridis cute venditur. In Sue-
cia reperiuntur *Lyncum* albae quoque
species, nigris maculis distinctae, item
subrufae, nigro variegatae. Adgre-
ditur oues, capras, lepores, damas,
ceruos; at hos quidem, plurimum de
arbore in tergus defiliendo. Habitat
et in Hungariae regionibus australibus.
Id mirum, quod Plinius l. 8. c. 38.
scribit: *Lyncum humor ita redditus,*
vbi

vbi gignuntur, glaciatur, arefcitue in gemmas, carbunculis fimiles, et igneo colore fulgentes. — — Nouere hoc, fciantque Lynces et inuidentes, vrinam terra operiunt, eoque celerius solidatur illa.

Varietatem Lyncis lege, fi lubet, apud CL. ERXLEBEN p. 528. fequentibus.

3) *F. Leo, der Löwe, foemin. Leaena, die Löwinn, Orofzlány, Lew, (Lwicze). Longitudo corporis, vltra 8. pedes, caput craffius, frons quadrata, nafus amplior, oculi magni, aures breuiores rotundatae, collum iuba, humeri pilis longioribus hirsuti, cauda floccofa, pars poftica pilis breuioribus laevis, pectus robuftum, color luteorufus, ventre albicante; cor maximum. Foeminam mare minor, fine iuba, mammis binis. Vefcitur quadrupedibus, interdum fame coactus, homines quoque inuadit. Efurit die nonnifi tertio, bene antea pafus, rugit magnopere, adfectu abreptus. Timet tamen vt lupus, ignem, ftrepitum, laruas, cantum gallinaceorum: fimias, et lupos odit. Quod reliquum, animal eft generofum, profratis parcit, faepe et fibi obiectis; infantes, nonnifi in magna fame, perimit, venatores, nifi in fyluis, non fugit.*

De

De Leaeis scribit SOLINVS Polyhist. c. 30. quod illae foetu primo, catulos quinque edant, deinde per singulos partus, numerum decoquant annis insequentibus: sed postremo, cum ad unum materna foecunditas recidit, ut ultimo singulos procreent, steriles fiant in aeternum. Nec praetereundum, quod AELIANVS. Var. Hist. l. i. c. 9. narrat dum Leoni, inquit, aegrotanti, nulla potest alia medicina adhiberi, quam si comedat simiam. Id memorabile, Sullam in ludis Rom. 100. iubatos leones, Pompeium vero 500 produxisse. Habitat in Asia tantum, et Africa.

4) *F. Tigris*, der Tiger, Tigris, saepe leone maior, certe longior. Fulvum nitet, quod nigrantibus segmentis interundatum varietate adprime decet. Velocitate maxima pollet. Nihil adeo antecedit, quod non illico adsequatur; inprimis maxima celeritate insistit catulorum raptoribus. Adoritur saepe leonem, et occidit, elephantumque, cuius proboscidi maxime infidiatur. Mas suffocat progeniem suam, ut catus, si potest. Habitat extra Europam.

5) *F. Pardus*, der Parder, Pardutz, Rys, eadem fere qua tigris magnitudine, auriculis acutis brevioribus, pilis

lis laeuibus, splendentibus fuscis; latera et dorsum maculis nigris minoribus, pectus album, striis obscuris transuersis, cauda nigro maculata decoratus. Pellis eius, ob asperfas, quasi lunulas, siue maculas, partim nigras, partim subalbas, pulchritudine cum tigrina certat. Pardus eadem est cum Tigride ferocitate. Praedam subinde ex infidiis rapit, equorum humeris infilic, hominem tamen, cuius licet sanguine maxime delectetur, fame nonnisi extrema pressus, non adoritur. Dissidium ei intercedit cum draconibus, et hyaena, cuius ne cutem quidem detractam ferre potest. Habitat in Indiis.

- 6) *F. Panthera*, das Pantherthier proceritate canem maiorem adaequat, capite crasso versicolore, pedibus minutioribus; pelle albido-cinerea subflauicante, maculis nigris passim distincta; cicurata canis venatici vices obit. Reperitur in Africa, et Asia. Addam his verba C. Iul. SOLINI, ex Polyhist. c. 21. quae ita habent: *Pantherae quoque numerosae sunt in Hyrcania, minutis orbiculis superpictae, ita ut oculatis, ex fuluo circulis, vel cerulea, vel alba distinguatur tergi supellex. Tradunt odore earum, et contemplatione armenta mire adfici, atque ubi*
eas

eas persentiscant, properato conuenire, nec terrevi, nisi sola oris toruitate. Quam ob caussam Pantherae absconditis capitibus, quae corporis reliqua sunt, spectanda praebent, ut pecuarios greges, stupidos in obtutu, populentur secura vastatione. Haec ille fere ex Plinio.

- 7) *F. Leopardus*, der Leopard, quatuor pedum longitudine, pilis ornatus pallide fulvis, maculis dorsi nigricantibus, paruis inque circulos dispositis. Bestia ferox, quae praeter alia animalia, hominem quoque facile invadit, pardum naeta inimicum. Habitat in Guinea.
- 8) Ad enumeratas haecenus species felium, pertinet *F. Iubata* corpore fuluo, maculis nigris, a iuba sortita denominationem; *F. concolor*, seu Leo Americanus, corpore fuluo maculato; *F. Nigra*, magna, ut annuus vitulus, a colore nomen trahens; *F. Onca*, seu Pardus Brasiliensis, pulchre versicolor; *F. Pardalis*, maculis superioribus virgatis, inferioribus in orbem retortis; et *F. Tigrina*, corpore fuluo, nigro striato, subtus albido, cato vix maior.

XIV. *Vrsus*, habet dentes primores superne sex, totidem in parte inferiore, lanianos conicos, molares iam quinque

iam ſex, linguam fatiſ laeuem, et membranam niſtitantem; cuius *Species:*

1) *V. Arctos*, der Bär, Medve, Nedwed, vituli magnitudine; capite longo, et craſſo, auriculis breuibus rotundis, cauda abrupta, pedibus craſſis, (anteriores ſunt breuiores poſticiſ) corpore pilis longioribus hiſpido; colore iam ferrugineo fulco, iam ruſcente, nigro item, et albo. Viſcitatur radicibus, fructibus, gramine, baccis, et melle; eſt etiam carniuor. Aquam morſu haurit. Si laceſſatur, agiliffime in pedes poſteriores erectus, pugnat palmis ambabus, dentibus raro. Saepe ante pugnam catulos arbores aſcendere cogit, ne in diſcrimen veniant. Dum cubat, palmas lambit, ſicut hyeme tota abſtemius. Animal iracundum, forte, et vindictae cupidum, ſi laedatur; in iuuentute tamen manſueſcit, et ſaltum exercet ludicrum. Habitat fuſcus, et ruſcens paſſim in Hungariae montanis, cui venatores, ob pellem, ad varios uſus vtilem, adipemque, frequenter inſidiantur.

2) *V. Maritimus*, ſeu *Albus*, der weiſſe Bär, Fejér Medve, Bjly Nedwed, maior priore, vtvt CL. EBERT minimum vtorum ſcribat; diſtinguendus ab albo praecedente. Viſcitatur auibus, phocis,

cis, piscibus. — Natat bene, et urinatur. Ad polum eundem quaesiveris arcticum.

- 3) *V. Meles, Taxus*, der Dachs, Borz, Jazwecz, longitudine canis mediocris, capite vulpino, parvis oculis, quos membrana nictitans tegit; aures rotundae breves, collum, et crura itidem minuta, pili longi, rigidi, in medio nigri, apice cinerei. Vorat insecta, ova, radices, gramen, fructus. — — Degit in specubus, quas plures, vno introitu fodit, extra quas aluum exonerat. Mansuescit iunior; at non adultus. Habitat, praeter Asiam, et in Hungaria.

His adde Vrsum Americanum *Lotorrem*, fascia per oculos transversali nigra, et *Luscum*, cauda elongata, corpore ferrugineo.

- 4) *V. Gulo*, der Vielfraß, Sokmardakó, Mnohozracs, taxo fere similis, crassior tamen, et maior, capite breui, crassiore corpore, nigro, griseoque mixto colore, fascia fulva, per dorsum pulchre decurrente, pelle panni instar Damasceni, diuersis figuris ornata. De arbore in subeuntes bestias, homines interdum infilit, ac dilaniat, voratque sub se fugientes. Alit Gulones, Lappia, Noruegia, Suecia, Russia, et Lithuania. De his *Ponto-*

pidamus in Hist. Norweg. *Gulonis*, inquit, *facies, et magnitudo, eadem ferme est, quae canis oblongi; crassioribus autem pedibus, acutisque et unguibus, et dentibus instructus est.*

Tradiderat *Schottius*, cum *Franzio* *Gulonem*, quem prior depictum dedit, inuento cadauere tantum vorare, ut instar tympani extendatur; illico autem quaerere duas compressas arbores, quarum per angustiam, ingesta violenter exoneraret; idque, dum cadauer duraret, iterare. Sed id quidem apud hodiernos scriptores fabulam redolere videtur. Vid. Saltem CL. EBERT in Historia Natural. Id certum, bestiam esse foetore propemodum intolerabili; et pelle non mala: ludibundam dixerat STELLERVS.

XV. *Simia*, dentibus munita prioribus quatuor approximatis, lanariis remotioribus, molaribus, ut homo, obtusis. Multiplex ea est, si non generis, certe speciei. Generatim notandum, *Simiam*, quo et *Semihomo* §. 20. refertur, inter omnia animalia, homini esse simillimam, ut iam ENIVS cecinerat. *Simia, quam similis, turpissima bestia, nobis.* Harum in Africa potissimum, ad 100, immo mille gregatim incedunt; agunt inter se excubias, et non satis vigiles, more suo

suo puniunt. Cibus praesertim arborum fructus, vt sunt poma, caet. Simiae sunt dociles; percipiunt multa, saltant, luduntque risibiliter, cum canibus, infantibusque; canunt fistula, aurigantur, quaerunt pediculos, quos deuorant; facta hominum imitantur. Narrat AELIANVS: *Vidisse se Simiam nutricem, aqua abluisse infantem: hac postea absente, idem voluisse praestare; Sed loco tepidae, feruentissima aqua perfudisse infantem.* Certe catulos suos tantopere amant, vt eos, ea ex re, saepenumero vel suffocent.

Capiuntur calceis interne bitumine illitis, quos venatores, saltum mentientes, in conspectu relinquere solent: potu item inebriante, quo obdormiunt. Caeterum in periculo constitutae, openi sibi ferunt inuicem defenduntque se lapidibus, lignis, et, si omnia desint, propriis quoque, sit venia verbo, stercoreibus, quae persequentium in ora iaciunt.

Posteaquam ista haecenus generatim vidimus de simiis, liceat iam eas diuidere in tales, quae caudis carent; quae breues; et tandem, quae longas habent. Illae nominantur *Simiae propriae*, der Affe, Majom, Opice; hae *Papiones*, Pauian, Kutya Majom; istae *Cercopitbeci*, die Meerkatze, Macska-

Majom, quarum supra 20 numerantur vaietates, inter alia a barbibus desumptae. Breuitatis causa, et quod sint bestiae exoticae, nuda solum adponam nomina, addito tamen caractere quodam.

Sint itaque *S. Hamadryas*, cinerea; *S. Veter*, barba nigra; *S. Vetus* barba candida; *Senex*, barbatus totus albus; *Silenus* barbatus, totus niger; *Faunus*, cauda apice floccosa; *Cynocephalus*, imberbis flauescens; *Diana*, barba fastigiata; *Mona*, barba rufo fusca; *Sabaea*, imberbis flauicans; *Patas*, barbatus ruber, et canus; *Nititans*, imberbis, niger, punctis pallidis adpersus; *Petaurista* barbatus, facie nigra; *Talapoin*, buccis barbatis; *Cephus*, similibus priori buccis, sed vertice flauescente; *Aethiops*, sine barba, pilis arrectis; *Aygula*, subimberbis, griseus; *Maura*, niger totus; *Sinicus*, capillitio vndique horizontaliter caput obumbrante; *Roloway*, barba bifida alba; et *Nemaeus*, mento buccisque barbatis. Legas plura apud LINNAEVM, BUFFONIVM, ERKLEBEN, ZIMMERMANNVM, et SCHREBERVM. His addi solent:

- a) *Lemures*, si manus respicias, simiis non multum dissimiles, at figura rostri, quod sicuti vulpium mucronatum est, ab illis discedunt. In his ponitur *Tardigr-*
gra-

gradus, *Mongocz*, *Macaco*, *Cotta*, *Flavus*, *Tarsier*, et *Volans*.

b) *Callitbrices*, simiae pillosae, imprimis, quantum ad caudam attinet, quo refertur *Pithecia*, *Iacchus*, *Oedipus*, *Rosalia*, *Argentata*, et *Midas*.

c) *Cebus*, quo refertur *Seniculus*, *Capucinus*, *Apella*, *Trepidus*, *Tatuelus*, *Sciureus*, *Lugubris*, sed ante caeteros *Belzebul*, der schwarze Brüllaffe, et *Paniscus*, seu *Coaita*. De priore, ex GEORG. MARCGRAVII, *de Liebstadt*, Hist. Nat. l. 6. referunt pluri, esse eundem, magnitudine vulpis nostratis, facie elata, oculis nigris, et splendidibus; numero maximo in sylvis Brasiliae inueniri, ibique horribilem clamorem excitare; singulis diebus, ante et postmeridiem, semel atque iterum conuenire; vnum eorum minorem, in medio, et altiore loco residere, reliquos paulo inferiori circumfistere; illum praecinere voce alta, et signo pede, quasi manu, dato, reliquos omnes accinere, tamdiu cantionem prorogantes, donec superior iterum signum det, et tunc omnes vno momento silere, et superiorem grandi voce cantionem finire.

Paniscus vero adaequat molossium proceritate, cauda vero, corpore vtpote longiore, superat, qua ex arbo-

re pendens celeriter transilire dicitur, ab vna, in aliam, arripere hac (cauda) omnia, cibum ori admouere, quin piscari etiam. Degunt Panisci arboribus gregatim, ex quibus peregrinantes, variis modis illudunt impetuntque: si quis eorum occidatur, horribilem edunt fremitum vlulatumque, ac quidquid corripere possunt, vibrant in hostes.

C A P V T I I I.

D E ANIMALIBVS DIGITOS INDIVISOS, ET INFORMES HABENTIBVS.

§. 34.

Superfunt *Animalia*, quae *digitos* habent *indivisos*. Horum est

I. *Castor*, animal amphibion, cui sunt dentes primores vtrinque duo, superiores truncati, inferiores apice transversi, laniarii nulli, cauda plana, squamosa, oualis fere *Species*:

I. *Fiber*, (Plinius: *Fibri*, quos *castores* vocant,) cuius longitudo perhibetur esse trium pedum, cauda vndecim pollicum. Caput ei est breue, rostrum obtusum, aures minutae, oculi parui, color castaneus. Architectura eius, in construendis domiciliis, aquarum intra gurgites, plane est admiranda, de qua consule CL. BONET. Dentibus certe

certe arbores, mediocris crassitie, sternere, findere, in aquas deportatas, terrae sepius instar, vt diuisas efformet contignationes, ope fortioris suae caudae defigere perhibetur.

Reperiuntur Castores in Danubii quoque ripis; sed gregatim nonnisi frigidiores plagas incolunt, quorum pili magno inserviunt vsui.

2. *C. Zibethus*, priore multo minor, quamquam figura aequali. Habitat in America.

II. *Lutra*, amphibion itidem animal, quod dentes habet superiores sex, acutiores, erectos, distinctos; inferiores totidem, sed obtusiores, et confertos; duos vero interiores. Si hos quidem exceperis, propinqua cognatione attingit castorem.

Species :

1) *L. Marina*, seu *Mustela Lutris*, cuius longitudo corporis creditur esse, vltra quatuor pedes, cauda ad 13 pollices, caput depressum, auriculae paruae, villosae, os obtusum, superior maxilla latior inferiore longiorque; mystaces plurimae, cauda depressa, crura breuia, pili subfusci, cum lanugine molliore, qui tamen variant. Nigra pellis saepe 50, et pluribus nummis vncialibus venit.

Lutra haec prolem amat maiorem in modum, quam dorso natans, palmis

te-

nere solet, qua sibi erepta, prae moerore saepe extinguitur. Habitat in Asia septentrionali, et America.

2) *L. Vulgaris, Mustela Lutra*, die Fischotter, Vidra, minor priore, vt cauda longiore, capite lato, corpore oblongo, colore profunde fusco, et castaneo. Victitat piscibus, ranis, cancris, herbis, et corticibus. Vtut ferox, et mordax: mansuescit tamen, qua Sueci saepenumero vtuntur, in piscibus capiendis. Repereris eandem passim in Hungaria ad fluuios, cuius caro vt piscium comeditur; cutis varios conuertitur in vsus.

3) *L. Minor*, seu *Palustris*, die Schupp-otter, Polonis Nurek, Russis Norka, priori similis, nisi quod triplo minor sit, pilis adhaec breuioribus fuluis, longioribus subnigris. Venando agitata, intolerabili odoris foeditate, persequentes repellit. De Lutris plura legas apud CEL. BVFFONIVM, et MÜLLERVM.

§. 35.

Claudunt tandem seriem tractationis *Animalia*, quae *digitos* habent *informes*, quo refertur:

I. *Phoca*, dentes habet superiores sex parallelos, quatuor talismodi inferiores, lanianos solitarios longiores, molares

lares ad sex tricuspidatos; corpus postice gracilescens. *Species*:

- 1) P. *Vrsina*, der Seebär, longa septem pedes, capite vrsino; sed crassiore, oculis magnis, prominentibus, auribus paruis, collo crasso, cauda perbreui; mas pilo nigro, foemina cinereo. Habitat imprimis in Kamtsatka, vbi gregatim incedit.
- 2) P. *Leonica*, der Seelöwe, ad 20 pedes longa, pilis breuibus, pallide fuscis. Degit ad polum Antarcticum. Maior hac est *Phoca Iubata*.
- 3) P. *Vitulina*, seu *Vitulus Marinus*, der Seehund, (das Seekalb), longa ad sex pedes, oculis magnis, membrana nictitante instructis, capite grandi, absque auribus, corpore fere conico, pilis breuibus densis, colore fusco, albido adperso, abdomine pallido, vnguibus acutis. Aestate in sicco degit; hyeme saepius in mari, intrat fluuios quoque, dormit in lapide, ex aqua prominente.
- 4) Datur etiam *Phoca hispida*, seu *foetida*, *cristata*, *barbata*, seu maior, *pufilla*, seu vitulus maris Mediterranei. Phocae per omnes fere oceani partes dispersae sunt; sed dantur etiam in mari Caspio, quin auctore ZIMMERMANNO, in *Baikal*, lacu Siberiae aqua dulci scatente. Conf. ERXLBEN p. 589 — 592.

II. *Trichecus*, caret auribus, primoribusque dentibus; lanarios superiores habet solitarios; molares ex osse rugoso, labia, ut lepores, geminata. *Species:*

1) *T. Rosmarus*, seu *Equus marinus*, das Wallrofs, Tengeri Ló, Morsky Kun, longus tres orgias, crassus duas, capite elephantino, ore exiguo, oculis minutis, splendidibus, collo breui, et crasso, corpore caudam versus gracilescente, cruribus paruis, digitis pinnatis, pedibus posticis latis, retrorsum inclinatis, cauda breui, pilis rarioribus paruis, fuscis, voce bo-uina. Vescitur fucis, piscibus — — Incedit gregatim in frigidissimis regionibus.

2) *T. Manatus*, seu *Vacca marina*, (fors Veterum Delphinus), die Seekuh, Tengeri Tehény, Morska Krava. Europaeus ad 2. Americanus supra quatuor orgias altus, cetis maxime similis, quippe cuius pedes antici, instar pinnarum sunt, postici vero caudae horizontalis. Caput habet paruum, et fere quadratum; nares setosas, et labia; linguam acutam, parvam; oculos exiles; cutem crassam, corticis quercus aemulam; fetas rarissimas. Inter pascendum (viuit vltis, aliisque vegetabilibus) ex aquis, quas egreditur nunquam, dorsum eminent,

in

in quo auiculae pediculos, quibus scatet, pulchre venantur. Mitis, monogamus. Dormit a prandio, natans resupinus. Pondus eiusdem saepe numero plus minus 8000 libras aequat.

§. 36.

Mammalia haec sunt, aliis *Lactantia*, quae hactenus breuiter describere libuit, animalia, ad quae referuntur *Balaena*, piscis 16 circiter orgiarum, *Phiseter*, *Delphinus*, et *Monoceros*. At enimvero, quum haec pedibus careant, equidem descriptione eorundem, hoc loco, supersedendum esse putavi. Videatur interim CEL. BUFFONI Hist. anim. quadrup. MÜLLERI Systema natur. et IONSTONI Theatrum omnium animalium quadrupedum.

T A N T V M!

S O L I D E O G L O R I A.





